

מאמר זה מפרש את פסוקי התורה...
הוא מנסה להבין את המעשה...
הוא מנסה להבין את המעשה...
הוא מנסה להבין את המעשה...

עלון שבועי

מראי מקומות לעיון בדרך היומית

בית מדרש גבוה לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ז
מיסודה של עמותת "משולי ערימות"
רחוב שאגת אריה 25/17
קרית ספר 71919 מודיעין עילית
ארץ ישראל

גליון מספר 342

הוצאת ע"י כנס הנה"ל
הד"ר אברהם אליעזר מרקסיץ שליט"א לונדון

לע"נ הר"ר צבי בתר"ר מרדכי ורעיתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ז"ל

מסכת סנהדרין דף עה – דף פא

בס"ד, יד אייר התש"ע.

דף עה ע"א

א) גמ', מיום שחרב בית המקדש ניטלה טעם ביאה וניתנה לעוברי עבירה. הקשו התוס' בבבא בתרא (יב.) ד"ה אטו חכם, מאי טעמא לא הקשתה הגמ', וכי קודם ששחרב בית המקדש לא היה לעוברי עבירה טעם ביאה, כדקשתה התם לענין נבואה. ותירצו, דאיכא לשנויי ניטל טעם ביאה, ומעוברי עבירה לא ניטלה, כמו שתירצה שם לענין נבואה, ולא חשה להקשות בכל מקום.

פרק "הנשרפין"

ב) רש"י ד"ה ובת כהן, כלומר וכן בת כהן שזינתה וכו' אבל בועלה לאו בשריפה. ביאר הערוך לנר, דרש"י הוכרח לפרש דמיירי בשתי בבות, משום דבת כהן אין דינה דומה לבא על אשה ובתה, כיון דרק היא בשריפה ולא בועלה, מה שאין כן בא על אשה ובתה. [והוא ביאור המשך דברי רש"י].

ג) גמ', הבא על אשה שנשא בתה וכו'. וכתב רש"י ד"ה הבא על האשה, דלאו באשתו ובבת אשתו קאמר אלא בחמותו דשריפה כתיב בה. וביאר המהרש"ל, דאין כוונתו דליכא למימר אשה ובתה קתני, דהא לא כתיב שריפה גבי אשה ובתה, ו"ובכלל אשה ובתה" משמע דכתיבה. דאם כן, לא הוה ליה למימר מכלל דתרווייהו לאיסורא, דמאי נפקא מיניה בהא. ועוד, דאי מהאי טעמא, אמאי כתב רש"י בסמוך דליכא למימר דאשה דקתני אשתו קאמר, דאם כן הוה ליה למימר אשה ואמה, והלא כבר כתב דאי אפשר לפרש דאשה ובתה היינו אשתו ובתה, משום דלא כתיב שריפה גבייהו אלא בחמותו. אלא כוונתו, דהוכחת הגמ' מהא דקתני הבא על אשה ובתה, דמשמע דאלו הן הנשרפין, וזה אינו, דהא על אשה אינו בשריפה, וליכא למימר דעל בתה לחודא קאמר, ונקט לישנא דקרא "איש כי יקח אשה ואמה", דאם כן, הוה ליה למיתני אשה ואמה, ומדלא קתני הכי, אלא אשה ובתה, משמע דתרווייהו לאיסורא. והערוך לנר ביאר כוונת רש"י, דהא פשיטא לגמ' דלא איירי באשה ובתה, אלא דצריך לבאר דדלמא איירי באשה שנשא את בתה דהיינו חמותו, ואהא קאמר דהא לא קתני הכי, אלא על כרחך דאיירי באופן דתרווייהו לאיסורא דהיינו בחמותו ואם חמותו.

ד) גמ', אמר לך רבא תני הבא על אשה שנשא בתה. ביאר בחידושי הר"ן, דבבבא נקט "אשה ואמה", משום דכתיב בלשון קיחה "איש כי יקח", דקיחה באשה והאיסור באמה, אבל במתניתין דנקט לשון ביאה דהיינו האיסור גופיה, לא מיירי אלא בחמותו, ובתה היינו שנשא את בתה של אותה אשה שעכשיו בא עליה.

ה) תוס' ד"ה ומאי נינהו, הוה מצי למימר בתה ובת בתה. הקשה המהרש"ל,

דהא עיקר הקושיא דליכא לאוקמי מתניתין בבת אשתו, משום דלא כתיב בה שריפה, וכל שכן דליכא לאוקמא בבת אשתו ובת בתה של אשתו. לכך כתב, דעל כרחך הא דדייקין דליכא לאוקמי באשתו ובתה, משום דמשמע שיהיו שתיהן אסורות. (ועיין באות הקודמת). והמהרש"א ביאר, דכוונת תוס', דלמאי דמוקינן לה בחמותו דתרווייהו לאיסורא, הוה מצי למימר בתה ובת בתה דתרווייהו לאיסורא, דאזהרה מפורשת בהן וכולן בכללן לענין אזהרה, אלא דנקט חמותו דכתיב בהו שריפה, כיון דקאי אאלו הן הנשרפין.

ו) בא"ד, אלא הני נקט דכתיב בהו שריפה בהדיא. וכן ביאר בחידושי הר"ן, דבתה ובת בתה פשיטא דלא כתיבה בהו שריפה, דהא מדרשא מיייתין ליה לשריפה, אבל בחמותו ואם חמותו איכא למימר דבהדיא כתיבי, וכדמפרש אב"י לקמן (עו): אליבא דרבי עקיבא, דמשמעות דורשין איכא בינייהו.

ז) בא"ד, שם. הקשה המהרש"א, דהשתא נמי דתרווייהו לאיסורא ליכא לאוקמה בבתה ובבת בתה, דאם כן, אינו כולל בת בנה, והרי האזהרה מפורשת בה כמו בבת בתה. ותירץ, דלא חייש למתני בת בנה גבי יש בכלל, כיון דקתני בת בתה דהוי חד דרגא.

ח) רש"י ד"ה אלא אם חמוי, בתוה"ד, ואפילו למאן דאמר אם חמותו כתיבא לאו ממשמעותא דאת אשה ואמה נפקא. (ועיין לקמן עו: אות כא).

דף עה ע"ב

ט) רש"י ד"ה אתיא הנה הנה, בתוה"ד, ובתר דאייתנין זמה לשאר ידידיה ילפינן בה שריפה בזמה זמה וכו'. ביאר המהרש"א, דלא הווי ניהא לרש"י לפרש כפשוטו, דאם כן, הוה ליה למימר איפכא, דאתיא "זמה" "זמה" אתיא "הנה" "הנה". וכן בברייתא נקט הגזירה שוה ד"זמה" "זמה" ולא נקט ד"הנה" "הנה", דמשמע דמגזירה שוה ד"זמה" "זמה" אתיא בת בתו, מחמותו, והיינו דמייתנין מעיקרא זמה לשאר ידידיה. והקשה, דאמאי הוצרך לומר כן בגמ'. ובערוך לנר יישב לפי מה שפירש המהרש"א בתוס' ד"ה מנין, (עיין לקמן באות יא), דכיון דיליף מדכתיב להדיא לא שייך למיפרך, דכיון דכתיב "זמה" הוי כדכתיב שריפה גביה, אבל אי הוי אתי מכח הגזירה שוה ד"הנה" "הנה", מצינו למיפרך. אמנם היד רמה ביאר, דאופן הילפותא כפשוטו, דיליף שאר ידידיה מחמותו בגזירה שוה ד"זמה" "זמה", ויליף שאר ידידיה משאר ידידיה בגזירה שוה ד"הנה" "הנה" בין לאיסורא ובין לשריפה. וכן ביאר ברש"י ביבמות (ג.) ד"ה איתא.

י) תוס' ד"ה מנין לעשות וכו', בתוה"ד, כיון דיליף מאי דכתיב בהדיא גבי האי וכו'. ובחידושי הר"ן כתב, דליכא למיפרך, משום דהויא גזירה שוה מופנית משני צדדים, ד"הנה" "הנה" ו"זמה" "זמה" כולוהו מייתרי, ולכך אין משיבין.

הדרגת היזמי

מסכת סנהדרין דף עה – דף עו

יד אייר – טו אייר התש"ע

(ועיין לקמן באות יז).

יא) בא"ד, שם. כתב **התוס' רבינו פרץ**, דכן מוכח נמי **לעיל** (בעמוד א') מהא דלא אמרינן ומה להלן בשריפה אף כאן בשריפה. והקשה, דמאי שנא מגזירה שווה דעלמא דאמרינן מה הכא ענש בשריפה וכו' וכדאמרינן **לעיל** (נד). גבי גזירה שווה דדמיהם בס. ותיירץ, דכיון דהגזירה שווה מתיבת "זמה" וזמה משמע העבירה, וגם גבי חמותו תלה הכתוב חיוב שריפה במשמעות זמה, כדכתיב "זמה היא באש ישרפו", משמע, דהכתוב אתי למימר דכל ערוה הקרויה זמה באש ישרפו. וכן ביאר **המהרש"א**.

יב) גמ', אם חמיו ואם חמותו כחמותו. כתב **הלחם משנה** (פ"א מאיסורי ביאה דה), לדעת **הרמב"ם** (בספר המצוות שורש ב), דכל דבר הנלמד בגזירה שווה הוא מדרבנן, אם חמותו ואם חמיו דילפינן מגזירה שווה הוא מדרבנן. אמנם בת אשה ובת בתה וכו', אף דילפינן עונש בגזירה שווה, מכל מקום, לא הוא מדרבנן, כיון דהאזהרה כתובה בתורה, מה שאין כן אם חמיו ואם חמותו, דילפינן עונש ואזהרה מדרשא.

יג) רש"י ד"ה רב אשי אמר, בתוה"ד, ורב אשי לא קשיא ליה הא דקשיא לן לעיל. ביאר **המהרש"ל**, דרב אשי לא חש להאי קושיא, ואביי הוא דחש לה ומשני.

יד) בא"ד, שם. ביאר **המהרש"א**, דלשינויא דאביי ניהא טפי, דהכי קאמר מנין לעשות שלשה דורות למעלה, דהיינו חמותו ואם חמותו כשלשה דורות למטה, דהיינו בתו ובת בתו. ולפי זה שפיר קאמר נאמר למטה זימה בשלשה דורות דלמטה, ונאמר למעלה זמה, דהיינו בשלשה דורות דלמעלה. אבל לרב אשי דלא מפיק לה, אלא מפרש דהכי קאמר מנין לעשות למטה באיסור כלמעלה באיסור, דהיינו אם חמותו כחמותו, אי נימא דהא דאמרינן נאמר כאן זימה וכו' קאי אלמעלה ולמטה דלעיל, הדרא קושיא לדוכתא, אלא על כרחך הא דאמרינן נאמר כאן זימה קאי אחמותו ובת אשתו, ומשום הכי ניהא לאביי לשנויי כדמשני דלמעלה היינו חמותו כבת אשתו, ולא אם חמותו כחמותו וכדרב אשי.

טו) בא"ד, וסיפא דהדר תני וכו' רב אשי כאביי מפרש לה למילף אזהרה בחמותו ואם חמיו וכו'. וביד רמה ביאר, דבסיפא נמי לא מפיק, והכי קאמר, ומה כאן בשריפה, חמותו שהיא למעלה באיסור בשריפה כבת בתה של אשתו שהיא למטה באיסור, דקיימא לן בשריפה מגזירה שווה, אף להלן באזהרה, חמותו שהיא למעלה באיסור כבת בתה של אשתו שהיא למטה באיסור, וכי היכי דילפינן חמותו מגזירה שווה, הכי נמי ילפינן אם חמותו ואם חמיו. והוסיף, דטפי ניהא לפירושי הכי, ד"למעלה כלמטה" דסיפא מייירי בגוונא דרישא, דהיינו למעלה באיסור ולא למעלה דשאר, מה שאין כן לפירוש רש"י דצריך לומר דלא דמו להדדי.

טז) תוס' ד"ה אמך היא, לעיל דרשינן משום אמו אתה מחייבו וכו' ותרתי שמעת מינה. הקשה **הרש"ש**, אמאי נקט דרשת ר' יהודה ולא דרשת רבנן דאתי לעונש אמו שאינה אשת אביו. וביאר **הערוך לנר**, דלא שייך לומר תרתי שמעת מינה אלא אם שתי הדרשות מיעוטי נינהו, דהיינו כר' יהודה, אבל לרבנן לא הוה מיעוטי, דהא אתי להשוות אמו שאינה אשת אביו, לאמו שהיא אשת אביו, ואם כן הוה רבוייא. והוסיף, דלולי מה שפירש **רש"י לעיל** (נד). **בד"ה אמך**, ד"אמך היא בהוייתה תהא". היה אפשר לומר דבין לר' יהודה ובין לרבנן דרשא דלעיל לא הוה אלא "מאמך", והכא דרשינן מ"היא".

יז) תוס' ד"ה איכא למיפרך מה להיא, אין הגזירה שווה מופנה משני צדדין ולכן למדין ומשיבין. אמנם **בחיודושי הר"ן** כתב, דהוה מופנה משני צדדים,

(ועיין לעיל אות י). וביאר, דמכל מקום פרכינן הכי, משום דעיקר הגזירה שווה ד"הנה" "הנה" "זימה" "זימה" מוקמינן לה לבת בנו ובת בתו מאנוסתו דהוה בשריפה, ובת הכי לא מציינן למילף איסורא לאם אמו מגזירה שווה, משום דאיכא למיפרך, דהא דאמרינן "למדין ואין משיבין" היינו לקיים הדרשא לעיקר הגזירה שווה. ונכמו שפירש **רש"י לעיל** (עג). **בד"ה הקישא הוא**, דגזירה שווה המופנית הרי הוא כמפורש במקרא, דהיינו שהתורה פינתה כדי שנלמד ממנו דבר מסוים, אבל לאחר שיצא ממנה דין אחר אין לרבות מכח הגזירה שווה דין אחר, כיון דאיכא למיפרך. (ועיין באות הבאה).

יח) בא"ד, שם. וביאר **המהרש"א**, דהא דלא משנינן הכא כדשנינן **בתוס' לעיל ד"ה ומנין לעשות**, דילף מאי דכתיב בהדיא גבי האי כאילו כתיב גבי האי, היינו משום דאם אמו לא כתיבא כלל בקרא, ולכך לית לן למילף היכא דאיכא למיפרך. **ובחיודושי הר"ן** (עיין באות הקודמת) כתב, דדוקא אהך גזירה שווה דאם אמו פרכינן, ולא אגזירה שווה דלעיל דבתו מאנוסתו, משום דיותר ראוי לרבות שריפה לבת בנו ובת בתו שהזוהר בהן הכתוב בפירוש, מלרבות אם אמו לאסור שלא שמענו בה הזוהרה.

יט) גמ', ולמאן דאמר סקילה חמורה מהך קושיא לא נידונה. הקשה **הערוך לנר**, הא סקילה לא שייך למילף להך מאן דאמר, משום דיש לומר מה לאם אמה שנידונה בשריפה דהויה מיתה קלה ולכך הושוותה לאמה, מה שאין כן באמו שהיא בסקילה לא הושוותה לה אם אמה, אבל לדונה בשריפה ודאי מציינן למילף מקל וחומר, דמה אמה דקיל דהא הוה בשריפה, ואפילו הכי אם אמה נמי בשריפה, אמו שחמור דהוה בסקילה, אינו דין שאם אמו בשריפה, ואם כן, לא שייך לשנויי מה היא לא חילקת וכו'.

כ) תוס' ד"ה אמר קרא, ויש לומר דלא שייך לאקשוויי אלא מחייבי מיתות בית דין. הקשה **התורת חיים**, דאכתי נימא מה הוא אשת אביו אסור, אף היא אשת אביה אסורה לו, דהיינו אשת חמיו, ובהא לא שייך לשנויי כדמשני, דהא באשת אביו איכא מיתה. ותיירץ **הערוך לנר**, דכיון דאשת אביו כתיב קודם בת בנו ובת בתו, אם כן לא קאי "הנה" עלה. (ועיין לקמן עו. באות ב). עוד תירץ, דלא קשיא מאשת אב, כיון דכתיב "ערות אביך היא".

דף עו ע"א

א) רש"י ד"ה ועוד מה היא, בתוה"ד, והא לא אפשר כיון דסבירא ליה שריפה חמורה וכו'. כתב **המהרש"ל**, דרש"י פירש כן לרווחא דמילתא, דאי לא תימא הכי, מאי פריך לקמן למאן דאמר סקילה חמורה מהאי קושיא וכו', הא מצוי למימר דאם אמו בשריפה דהוה קיל מסקילה. אלא דהעיקר כמו שפירש **רש"י לקמן בד"ה ועוד מה**, גבי כלתו דמאחר דאיכא למימר הכי ואיכא למימר איפכא לא תילף מינה מידי. **והמהרש"א** כתב, דכיון דהך פירכא לא הוזכרה כלל, לכך כתב רש"י דאיכא נמי הך פירכא דהאי לא אפשר כיון דסבירא ליה דשריפה חמורה.

ב) גמ', אי מה הוא כלתו אסורה. הקשה **הערוך לנר**, דלכאורה האי ילפותא לא דמיא להנך דלעיל, דהתם מרבינן מגזירה שווה ד"הנה" "הנה" ו"זמה" "זמה" זכרים לענין דינים דכתיב בהו "זמה" גבי נקבות, דהיינו בת בתה ובת בנה, מה שאין כן לענין כלתו, דלא כתיב גבה לא "זמה" ולא "הנה" דנייתי "זמה" לגביה. ותיירץ, דאין גזירה שווה למחצה, והכל ילפינן מיניה. עוד תירץ, דכלתו כתיב בפ' אחרי בין "הנה" דבת אשתו ובת בנה, ל"הנה" דבת בנו, והוה כמאן דכתיב "הנה" בהדי כלתו.

ג) גמ', אשת בנך היא משום אשת בנך אתה מחייבו וכו'. ביאר **הערוך לנר**,

יא) גמ', מוסר בתו שלא לשם אישות. כתב בחידושי הר"ן, שהוא הדין היכא דהיא מסרה עצמה שלא לשום אישות. עוד כתב, דלכאורה משמע דבפנויה עסקינן, דאם מסרה שלא לשם אישות עובר בלאו. והקשה, דאם כן, לא אתיא אלא כר' אליעזר דאמר **ביבמות** (סא.), פנוי הבא על הפנויה שלא לשום אישות עשאה זונה, והא לא קיימא לן כוותיה, ומאי מקשינן דההוא מיבעי ליה להכי. ותירץ, דהאזוהרה על האב שלא ימסור את בתו שתהא מופקרת לכל אדם, כעין קדשה, דאף שהיא פנויה ואין בביאתה לאו בתורה, מכל מקום, מה שמזנה מכל אדם ואין ידוע ממי הוולד, נוצר מצב של זנות, דנמצא אב נושא בתו ואח נושא אחותו. אמנם אי מיוחדת לו לפילגש, ליכא לאו כשהיא פנויה, אבל כשבא עליה דרך הפקר עובר בלאו, וכן האב המוסר אותה. וכתב, דלא נפקא לן הך אזהרה מ"לא יהיה קדשה בבני ישראל", דההוא הוה אזהרה לבית דין, לבער הקדשות מן העיר, אבל הכא הלאו מיוחד לאביה ולעצמה. אמנם **הרמב"ן** (ספר המצוות שורש ה) כתב, דהך ברייתא אתי או כר' אליעזר, או דמיירי במוסר בתו לאחד שאין קידושין תופסין בה.

יב) גמ', ואביו ורבא האי אל תחלל את בתך מאי עבדי ליה. הקשה **החמרא וחיי**, נימא דאיצטריך לדרשא דמוסר בתו שלא לשם אישות. ואין לומר דכוונת הגמ' להקשות דאם כן לימא קרא אל תחל ומאי "אל תחלל", דהא אמרינן **לעיל** (סו.), דדריש רבי עקיבא תרתי מהא דכתיב אל תקלל ולא כתב אל תקל, ורבי ישמעאל לא דריש אלא חדא ולא מקשה לרבי ישמעאל מאי עבדי. וכתב בשם יש מי שתירץ, דהכא קבעי משום דמצינו שרבי עקיבא דורש ל' יתירא דלא תקלל, והלכה כר' עקיבא מחבריו, על כרחך דמוכרחים לסבור כך, ומאי קעבדי.

יג) תוס' ד"ה תני אבוה, תימה אם כן בת בתו ובת בנו מנלן דבשריפה. תירץ **המראה פנים** (ירושלמי פ"א ה"א ד"ה ובת), דודאי אית ליה לגזירה שווה, אלא דסבר דלא אתיא אלא לבת בתו ובת בנו דצריך נמי ל"הנה הנה", וכדאמרינן **לעיל** (עה.), דבשאר ידידיה לא כתיב "זימה", ואמר רבא דאתיא ב"הנה הנה", דמה הנה דשאר אשתו, זימה עמו, אף הנה דשאר, זימה עמו. ורבא גופיה יליף נמי בתו מהאי גזירה שווה, ואבוה דרבי אבין לא יליף אלא בת בתו ובת בנו, וקל וחומר לית ליה, דאין עונשין מן הדין, והלכך איצטריך להאי דרשא דבת כהן.

יד) בא"ד, ועוד קשה האי איש איצטריך וכו' אף על פי שאינה כהנת דמאיש דריש. תירץ **השיירי קרבן** (ירושלמי פ"א ה"א ד"ה וכו"י), דאבוה דר' אבין סבר כר' מאיר דניסת לפסולין בחנק ולא בשריפה, וניסת ללוי וישראל לא בעי קרא, דהא לאו מחוללת היא, והא דאינה אוכלת כשהיא נשואה לישראל, היינו מגזירת הכתוב.

טו) גמ', ר' אליעזר אומר זה המשיא בתו לזקן. כתב **החלקת מחוקק** (אבן העזר סימן ב סק"א) בשם **ספר חסידים**, דלא אמרינן הכי אלא היכא שאביה משיאה לזקן כגון שהיא קטנה וקיבל אביה קידושה, ועשה חופה כשהיא קטנה, ולכן אסור דאולי לא רצתה בו, אבל כשהיא בעצמה רוצה להנשא לזקן אין איסור.

דף עו ע"ב

טז) גמ', זה המשהא בתו בוגרת. כתב **המהרש"א** (חידושי אגדות), דאף דבוגרת אינה ברשותו להשיאה, מכל מקום, משהא אותה בערמה על ידי שאומר שיתן נדוניה גדולה אם תינשא להגון לה וכיון שאינו מוצא מעכב נישואיה, ואינו עושה כן אלא להנאתו כדי שתעשה לו מלאכתו, וגורם לה לזנות.

יז) גמ', והמחזיר אבידה לכותי וכו'. כתב **היד רמה**, דהיינו דוקא במקום דאין

(עיין לעיל עה: באות טז), דאף דאמרינן בתוס' **לעיל** (נד.) ד"ה לומר לך, דמריבין מהא, כלתה לאחר מיתה. מכל מקום, יש לומר דלעיל מריבין מ"אשת בנך", והכא ממעטינן מ"היא". וכבר כתב כן **היד רמה**.

ד) גמ', בתו לא כל שכן. **הרמב"ם** (פ"ב מאיסורי ביאה ה"ו) כתב, דאסורה מן התורה ואינו מדברי סופרים. וביאר **המגיד משנה** (שם), דאף דהרמב"ם סבר שכל הדברים הנדרשים באחת מ"ג מדות, אין נקראים דבר תורה אלא דברי סופרים, מכל מקום, בתו אינה בכלל, דהויא ככתובה ממש, וסמך הכתוב על בת בתו שנתבארה בתורה, דהיא קרובה לו מחמת בתו, והרי אי אפשר שתהיה בתו מותרת, ובתה הבאה מחמתה אסורה. ו**באבי עזרי** (שם) הקשה, איך פסק כאביו, והא הוה נפקא מינה להלכה לענין אזהרה, וקיימא לן בכל מקום כרבא גבי אביו. ותירץ, דאפשר דהרמב"ם איירי אף אליבא דרבא, דאף שהוא בגזירה שווה, מכל מקום, אחרי שלמדן מהגזירה שווה נכלל איסור בתו בקרא ד"בת בתך" והוה כמפורש בקרא, ואיסורה דבר תורה.

ה) גמ', שם. כתבו בתוס' ד"ה אמר אביו, דאביו נמי אית ליה גזירה שווה וכו' אלא דקאמר הכא דלא צריך. ו**בחידושי הר"ן** ביאר, דלאביו נמי ילפינן מהגזירה שווה אלא דטורח על ידי הקל וחומר להביא אותה בפירוש, דאי לא הוה ככתיבא בפירוש לא הוה מצינן למילף בגזירה שווה, משום דאיכא למיפרך. (ועיין **לעיל** עה: באות יח).

ו) רבא אמר וכו' אתיא הנה הנה אתיא זמה זמה. ביאר **המהרש"א**, דהא דילפינן בתו מאנוסתו בגזירה שווה אף דלא כתיבא בהדיא. (ועיין לעיל עה: באות יח), כיון דבתו מאנוסתו הוה כמו דכתיבא בהדיא, דהכי ילפינן לה בגזירה שווה, דמה להלן בתה כבת בתה אף כאן בתו כבת בתו. [דהיינו דרבא נמי סבירא ליה דהוה גילוי מילתא כאביו, אלא דסבירא ליה דאין עונשין מן הדין, ולכך בעי למילף לעונש בגזירה שווה]. אמנם **בחידושי הר"ן** ביאר, דלרבא מהני הך גזירה שווה אף לבתו כיון דהיא בכלל ג' דורות שלמטה, מה שאין כן לאביו לא מהני הגזירה שווה אלא לבת בנו ובת בתו, ובתו מיייתין מקל וחומר. [ו**ברש"י** ד"ה אתיא הנה, נראה נמי דמפרש כדברי הר"ן, דכתב דמה להלן בתה כבת בתה, אף כאן בתו כבת בתו, ומאחר שנתרבת להיות כבת בתו אתיא לשריפה בגזירה שווה דזמה זמה, והיינו דהא דחשבינן לבתו דכתובה, הוה נמי מהגזירה שווה].

ז) גמ', אלא לדתני אבוה דרבי אבין מאי. כתב **המהרש"א**, דליכא למימר דלתני אבוה דרבי אבין מהיכא דנפקא ליה עונש נפקא נמי אזהרה, דהיינו מבת כהן, כדאמרינן לאביו ורבא. כיון דאזהרה דבת כהן נפקא מ"לא תנאף", אבל אזהרת בתו ליכא למילף מהתם כיון דלא הוה דרך אישות.

ח) גמ', שם. הקשה **החמרא וחיי**, מאי קושיא, הא איכא למימר דנפקא ליה מקל וחומר דאביו, ואף דאין עונשין מן הדין, הני מילי היכא דלא ענש הכתוב, אבל מאחר שענש הכתוב, מזהירין מקל וחומר.

ט) גמ', להכי הוא דאתא במוסר בתו שלא לשם אישות. הקשה **המהרש"א**, הא ודאי אזהרת אב בבתו לא גרע, דהוה נמי שלא לשום אישות. ותירץ, דהכי פריך, מנלן במוסר שלא לשום אישות לאיש אחר, דאימא דלא אתי אלא לאזהרת אב.

י) גמ', יכול ככהן המשיא את בתו ללוי וכו'. הקשה **התורת חיים**, היכי סלקא דעתין דאתי להכי, דאם כן אמאי בעי קרא ד"כי תהיה לאיש זר". ותירץ, דאיכא למימר דאתי להיכא שהיא נשאת בעצמה או מרצונה, דדוקא לאביה אזהר רחמנא, דלא נתן רשות לצער את בתו להשיאה למי שפוסלה מתרומה, אבל היא עצמה ודאי שריא.

בושט או בלב. והא דלא אמרינן נמי הכי בעץ, דודאי הוא הדין בעץ, אלא שמכל מקום צריך שיעור בעביה, מה שאין כן בברזל. נובכך מיושב מה שהקשו התוס' בד"ה שברזל ממית].

כה) גמ', רבינא מחייב, כתב הרא"ש (סימן ב), דהלכתא כרבינא דחייב, משום דדמי לדינא דגרמי ולא לגרמא בנוקין, וכמו שחילקו התוס' בבבא בתרא (כב:): **ד"ה גרמא**, דהכא נמי הוא עצמו עושה ההיזק על ידי שמצמצם בהמת חבירו, וברי הויקא דודאי תמות, וההיזק מתחיל מיד והולך וחזק. וכן כתב הבעל המאור (יט. מדפי הרי"ף).

כו) תוס' ד"ה רוצח, בתוה"ד, ויש עניני אונס דאפילו בנוקין פטור וכו'. אמנם הרמב"ן (בבבא בתרא פב:) כתב, דאפילו באונס גמור חייב. ודחה ראית התוס' מאם עמד בעל חבית דפטור, וכן מאפילה וקרן זווית, דהתם פטור, משום דהניזק פשע בעצמו, או שהניזק הוא בור והוא נתקל בו. וביאר הקהילות יעקב (סימן כד), דמה שהוכיחו מטבחה ואכלוה אינו, משום דהוי כמו מזיק ברשות.

דף עז ע"א

א) גמ', אינו דין שחייב בהם את המצמצם. כתב הערוך לנר, דאין להקשות דאין עונשין מן הדין, דיח לומר דממון עונשין, וכמו שכתבו התוס' בבבא קמא (ב). **בר"ה ולא זה.**

ב) גמ', אמר קרא מות יומת המכה רוצח הוא וכו'. הקשה הרש"ש, הא לעיל (טו:) מצרכינן, למעוטי דאי אתה הורגו על רציחת שורו. וברא"ש (סימן ב) גרס, מות יומת הרוצח, ואתי שפיר.

ג) רש"י ד"ה רב אחא פוטר, דגרמא בעלמא הוא. ובחידושי הר"ן כתב, דלמאן דפטר מצמצם משום דמיייתי לה מקרא ד"רוצח הוא" למעוטי מצמצם, הוא הדין בכל דיני ממונות דינא דגרמי פטור. והיינו דנחלקו האמוראים האם דינא דגרמי חייב או פטור. [ולכאורה יש לפרש דכוונת רש"י, דגדר החיוב דמצמצם הוי משום דעל ידי שכובש אותו במים או בחמה, הוא הופך את המים או את החמה לדבר המזיק, דכיון דאדם יש לו בחירה והחמה והמים יכולים להיות גם דבר חיובי בעבורו, הלכך במה שתוקפו הוי מזיק, מה שאין כן בבהמה, דאין לה בחירה דהשמש הוי דבר המזיק בעבורה גם אם לא היה תוקפה, ולכן הצמצום הוי גרמא בעלמא].

ד) בא"ד, שם. הקשה הערוך לנר, דבגמ' משמע, דפטריןן ממיעוטא ד"רוצח הוא". ותירץ, דמכל מקום, איצטריך נמי לטעמא דגרמא, דממיעוטא ד"רוצח הוא" לחוריה, לא הוי ידעינן מה הדין דאיכא ברוצח וממעטינן לנוקין, ובטעמא דגרמא לחודה נמי לא סגי, דהוה אמינא דאף דבשאר מקומות גרמא לאו מילתא היא, מכל מקום, הכא לענין נוקין נילף בקל וחומר מרוצח לכך איצטריך נמי מיעוטא.

ה) תוס' ד"ה בנוקין, ואם כן מדפטריןן לקמן ברוצח תריס כל שכן בנוקין. כתב המהרש"א, דלדברי התוס', למאן דמחייב מצמצם אף בנוקין מקל וחומר, אין להוכיח דיהיה פטור בתריס בנוקין. [ואם כן מאי מקשה מבבא קמא, הא איכא למימר דהוי כמאן דמחייב הכא מצמצם אף בנוקין]. ודחה, דאף למאן דמחייב מצמצם בנוקין, אינו חייב אלא מקל וחומר מרוצח דמחייב במצמצם, ולפי זה, בתריס דלקמן, דליכא קל וחומר לחיובי בנוקין, דהא ברוצח נמי פטור, איכא למימר דפטור נמי בנוקין.

ו) בא"ד, וכן משמע בשלהי כיצד הרגל דפטריןן זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות אפילו קדם וסילקן. הקשה הקהילות יעקב (בבא קמא סימן ב), דלכאורה ליכא ראייה מהכא לפטור את מסלק התריס, דהא סילוק תריס דמי

חילול ה', וכדאיתא בבבא קמא (קיג:), דבמקום שיש חילול ה' אבירת עכו"ם אסורה.

יח) גמ', האוהב את אשתו כגופו והמכבדה יותר מגופו. ביאר הירד רמה, דלאהוב לא שייך יותר מגופו, דאהבה הוי דבר המסור ללב ואין אדם יכול לאהוב אחר יותר מגופו, [וכן כתב הרמב"ן (בפירוש התורה ויקרא יט, יח) ד"ואהבת לרעך כמוך" הוי הפלגה, כי לא יקבל לב האדם שיאהוב את חבירו כאהבתו את נפשו]. אבל לכבדה יכול יותר מגופו במלבושים נאים יותר משלו. **וברש"י ביבמות (סב):** בר"ה יותר מגופו כתב, דהיינו משום דזילותא דאיתתא קשה מדגברא.

יט) גמ', והנושא בת אחותו. כתב הרמב"ם (פ"ב מאיסורי ביאה הי"ד), דהוא הדין לבת אחיו שנאמר "ומבשרך אל תתעלם", וכן כתבו התוס' ביבמות (סב:): **ד"ה והנושא בשם הרשב"ם**, והוסיפו, דנקט אחותו, לפי שמשדלתו בדברים ושכיח שנושא בתה, ועוד כתבו בשם רבינו תם, דדוקא נקט בת אחותו, לפי שהיא בת מזלו, וכדאמרינן בבבא בתרא (קי.). דרוב בנים דומים לאחי האם, ומתוך כך נמצא אדם מחבב את אשתו. והתורת חיים הוסיף, דלפי שאחותו יש לה בלבה עליו על שהוא יורש נכסי אביה והיא אינה יורשת, ועתה שנושא את בתה ונהנית מהנכסים, נחה דעתה דבת כרעא דאמה היא. עוד ביאר, דעסקינן בצדיקים, וכל צדיק רוצה שיהיו בניו דומין לו וילכו בדרכיו, ולכך כדאי שישא את בת אחותו שעל ידי כן יהיו בניו דומין לו, דרוב בנים דומים לאחי האם. והירד רמה ביאר, דנקט בת אחותו, משום שהיא עלובה מבת אחיו, מפני שהאשה עלובה יותר מהאיש, ולכך גמילות חסד דנישואי בת אחותו עדיפא מנישואי בת אחיו.

כ) רש"י ד"ה לר' עקיבא אתהון, כגון לקח את אשה ואת אמה ואם אמה. כתב המהרש"א, דנראה מפירושו דאשה ואמה דקרא מיירי באשתו ואמה ממש, ו"אתהון" לא קאי עלייהו אלא אאמה ואאם אמה. אמנם הביא, **דרש"י בפירוש התורה** (ויקרא כ, יד) כתב, דלדרשה זו יהיו אשה ואמה דקרא תרווייהו באיסור, דהיינו אמה ואם אמה, ואתהון קאי עלייהו.

כא) רש"י ד"ה ר' עקיבא סבר, בתוה"ד, אלא ארור שוכב עם חותנתו. וברמב"ם (פ"ב מאיסורי ביאה הי"ח) כתב, שהרי היא בכרת כשאר עריות. והא דאמרינן איסורא בעלמא אתי לאפוקי חיוב מיתה.

כב) מתני', רוצח שהכה את רעהו באבן. כתב הרש"ש, דחשיב כל הני גווני דדמי לר' מיתות בית דין, דאבן הוי סקילה, ברזל הוי סייף, מים הוי חנק, אור הוי שריפה, ואתי לאשמועינן דלא נהרג באותו מיתה שהרג, דסלקא דעתן דנילף קל וחומר מעדים זוממין.

כג) גמ', לא נאמר יד וכו' דבעינן שיעורא אבל בברזל כתיב וכו'. כתב המהרש"א, **דרש"י בפירוש התורה** (במדבר לה, טז) ביאר, דמפיק הך דרשא מ"אשר ימות". וכן כתב הרא"ם (שם). והקשה, למה הוצרך למכתב "אבן יד" כיון דכתיב "אשר ימות בה" דמשמע דבעי שיעור. ותירץ הגור אריה, דאתי למימר שצריך שיהיה בודאי ראוי להמית בו האדם, לאפוקי יש בו שיעור שלפעמים הוא מת בו ולפעמים אינו מת בו, דהיינו לפי החום והקור וכדו' באותה שעה, והוה אמינא דכיון דמת נתברר שהיה בו ראוי להמית, לכך איצטריך למיכתב "באבן יד", דהיינו דבעינן אבן מלא יד, שראוי להרוג בכל ענין. והירד רמה ביאר, דילפינן דבעינן אבן שיוכל לאחוז בה ויכהו כשהיא בידו, דהיינו שמקצתה בידו ומקצתה בולט מחוץ.

כד) רש"י ד"ה שהברזל ממית, על ידי תחיבה שהוא תוחב לו מחט בוושט או בלב. כתב המאירי, דדוקא שתחבו במקום שהנקב יש בו כדי להמית, כגון

להתעסק לכופתו וכו'. אמנם המאירי כתב, דאיירי כגון שהארי בר תרבות אצל הכופת ולא אצל האחר, והוא כופתו ומניחו לפניו. ובסנהדרין קטנה כתב, דהארי לא יוכל להרוג שני בני אדם בבת אחת ובתוך שעוסק בטריפת האחד יכול השני להמלט, ואם לא היה כופת את חבירו היה הארי רודף אחריהם, והיו שניהם בסכנה, וכיון שכפת את השני העסיק בו את הארי ובתוך כך נמלט.

דף עז ע"ב

(יד) גמ', דחפו לבור וסולם בבור. כתב המאירי, דעל כרחק מיירי דמת שם מחמת ההבל דבור, ואם היה סולם, כל זמן שהנשמה באפו היה עולה בו וניצל, אבל השתא שלקחו נשתאה בבור ומת, ופטור, משום דסילוק הסולם לא הוה אלא גרמא. דאי מת שם מחמת רעב, היה פטור משום דהוה ככפתו דפטור, ואי מת על ידי החבטה מאי נפקא מינה אם היה שם סולם או לא.

(טו) גמ', זרק חץ וסמנין בידו פטור. ברמב"ם השמיט דין זה. וביאר האור שמח (פ"א מרוצח ה"ח), דהיינו משום דסבר דהא דאמר רב אשי "הלכך אפילו בסמנין בשוק", הוה בלשון בתמיהה, דהא כיון ששלטה בו מכה שיש בה כדי להמית, אלא שיכול להתרפאות, ודאי דחייב מיתה, ולכך בעי רב אחא נודמנו לו סמנין מהו, דהיינו שחבש על מקום המכה ואמדהו שיכול להתרפאות, ואחר כך מת, ועלה קאמר דיצא מבית דין זכאי דאמדהו לחיים.

(טז) רש"י ד"ה הרי יצא מב"ד זכאי, הואיל וקודם עמדו בדין מצאו לו זכות אין לנו לחייבו. והיד רמה ביאר, דהואיל והיה יכול להתרפאות קודם עמידתו בבית דין, הרי נמצאת לרוצח זכות באותה שעה, ואף על פי שאחרי כן מת, דכבר יצא זכאי. וכתב, דלהאי פירושא בעינן למימר, דמיירי בגוונא שהיו סמנין מזומנין לו בשעת עמידתו בדין, דהוה כמאן דאמדהו לחיים, ומת. והערוך לנר כתב, דאין לפרש כן, דבכהאי גוונא בודאי אין מחזירין לחוב, אלא צריך לפרש כמו שפירש רש"י, דכיון דאי הוה דיינינן בשעה שהיו מצויין לרפאותו, הוה פטרינן ליה, כיון דלא היה כאן כדי להמית דהא אפשר לרפאותו.

(יז) גמ', מהו דתימא התראת ספק היא מי יימר דהדרא. הקשה המהרש"א, אמאי לא משני בפשיטות דאיצטריך למיתני במויד נהרגין, דכהאי גוונא כוחו הוא, דהא בסמוך בעינן למימר דכהאי גוונא לא הוה כוחו. ותירץ דהכי קאמר, הא דנקט ליה בגוונא דמשחקין בכדור ולא בזרק צרור על חבירו והרגו בזריקה גופה, ולא רק על ידי חזרתו מהכותל, דחייב משום דהאי גוונא כחו הוא כנראה מפירש"י דבהכי איירי מילתיה דרבא, זרק צרור וכו', ואהא קאמר דלכך נקט לה בגוונא דמתכוין מעיקרא להרגו על ידי חזרת הכדור מהכותל, ומדין התראת ספק. וכן ביאר המאירי, דבזרק צרור מיירי שנכשל בזריקתו, ובמשחקין מיירי שזורק בכח כדי שתחזור הרבה לאחוריה.

(יח) גמ', שם. ביאר היד רמה, דקא משמע לן, דלא הוה ספק כיון דודאי הדרא. עוד ביאר, דהוה התראת ספק וכו' יוחנן דסבירא ליה דהתראת ספק שמה התראה. ובערוך לנר כתב, דאפילו מאן דאמר שמה התראה, הכא מודה דלא שמה התראה, כיון דעדיין הוה ספק אם יבא לידי איסור, וכן כתבו התוס' בכתובות (טו). בד"ה וספק נפשות.

(יט) גמ', תוך ד' אמות. כתב רש"י בד"ה כגון אלו, אם היה המוכה עומד בתוך ארבע אמות. וביד רמה ביאר, דמיירי שקודם שהלכה ארבע אמות חזרה והרגה, ואם חוץ לארבע אמות מהליכתה הרגה, היינו שאחר שהלכה ארבע אמות חזרה והרגה.

(כ) תוס' ד"ה תם משחקין, בתוה"ד, ולהאי פירושא לא מתוקמא שמעתין

לפותח בור, וחייב על נזקי אדם שהוזק מהחץ מדין בור, דמאי שנא נופל הניזק לבור המזיק, או דנופל המזיק על דבר הניזק, דמשום שהולך ומזיק לא גרע מבור, ומסלק התריס הוה כפתיחת בור לגבי ניזק זה, והא דפטרינן זרק כלי מראש הגג, כיון דההיזק היה בכלי ובור פטור על הכלים. ותירץ, דתוס' פשיטא להו דסילוק התריס דהוה סילוק המגן מהניזק, לא הוה כפותח בור, דהוה סילוק הכיסוי של המזיק, אלא דהתוס' דנו דאולי יש לצרף לענין נזיקין שני המעשים יחד, דהיינו זריקת החץ וסילוק התריס, שבשני הפעולות יחד הוה מזיק גמור, ולהכי מייתי ראייה מזרק כלי מראש הגג וסילק אחר כך הכרים וכסתות שתחתיו, דפטור, משום דבעידנא דשדי מיפסק גיריה ואחר כך אינו אלא גרמא בעלמא.

(ז) גמ', כפתו בחמה ומת וכו' חייב. כתב בחידושי הר"ן, דהא דאמרינן דחייב, הוה דוקא אם משערינן דבאותה חמה ובאותה צנה שכפתו היה כדי להמית.

(ח) רש"י ד"ה כפתו ומת ברעב, והרעב בא מאליו והולך וזוק לאחר זמן כל שעה. ביאר בחידושי הר"ן, דאף על פי שהתחיל בו כבר הרעב, (וכמו שכתבו התוס' בד"ה כפתו ומת, וכן בד"ה כפה עליו), לא דמי לכפתו בצנה ומת, בחמה ומת, דהתם איירי דיש באותה חמה ובאותה צנה עצמה כדי להמית, ואף דלא פעלו בו מיתה מיד, מכל מקום על ידי שכפתו, באותה חמה ובאותה צנה הוא מת, אבל בענין רעב, כשהתחיל בשעת כפיתו אין בו כדי להמית, אלא מוסיף ובא מאליו, ודמי קצת לטוף חמה לבא שהרעב הממית סופו לבא ממקום אחר.

ובהא פליגי רבא ור' זירא בסמוך גבי כפה עליו גיגית. וכן ביאר היד רמה. (ט) תוס' ד"ה סוף חמה לבא, בתוה"ד, ואם תאמר ההיא דהשיך בו וכו' למאי דפרישית ששם ידו לתוך פי הנחש. ביאר המהרש"א, דלפירוש דמיירי במקרב הנחש אצל היד לא קשיא, דכיון דהנחש מעצמו מקיא, הוה כסוף חמה לבא דאין ההורג מזומן.

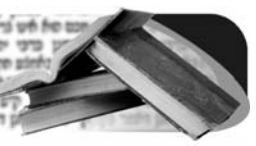
(י) גמ', כפתו לפני ארי פטור. כתב בחידושי הר"ן דיש מפרשים, דלא מיבעיא היכא דכפתו ואחר כך בא ארי דפטור, אלא אף שהיה הארי שם לפניו וכפתו, פטור, משום דארי אדעתיה דנפשיה קאכיל, ולא הוה כמצמצם לתוך המים או לתוך האור, דהתם ודאי ישרף או יטבע במים, אבל הכא אין ההיזק מחויב לבא, ואם התחיל הארי לאכול, והוא היה בורח ממנו, ובא זה וכפתו עד שהמיתו, דמי למצמצם וחייב. ולפי זה, הא דאמרינן דביתושים חייב, צריך לומר דמיירי שכבר התחילו לאכול בו והיה בורח מהם, ובא זה וכפתו לפניהם.

וביד רמה ביאר, דדין מצמצם לא נאמר אלא היכא דמונח עליו הדבר הממיתו בשעה שכובשו, וכובש עליו כדי שלא ינצל ממנו, אבל ביתושים חייב כיון שמונחים עליו בשעת כפיתו. [ובתוס' ד"ה כפתו לפני נמי מוכח כפירושם]. עוד ביאר, דבארי פטור שהרי אם אינו רעב אינו מזיק, אבל יתושים לעולם מזיקין.

(יא) גמ', הני אזלי והני אתי. ביאר בחידושי הר"ן, דרבא סבירא ליה דחייב, מפני שכל היתושים שם אחד הם, וכן בכבש לתוך המים, דודאי אינו מת באותן המים שנכבש לתוכן, כגון אם הם מים זוחלים. ורב אשי פליג וסבירא ליה דלא דמי למים, דהמים כולן מחוברים והוה גוף אחד, ומה שאין כן ביתושים דגופן חלוק.

(יב) רש"י ד"ה כפתו לפני, דאי נמי לא היה כפות לא היה יכול להציל. כתב היד רמה, דמשמע מדבריו דאי קאי במקום שיכול להציל עצמו מהארי ובא וכפתו והניחו קמי ארי חייב. והקשה, הא הוה כסוף חמה לבא. ועוד הקשה דהא לא פסיקא מילתא דזימנין דמצי להנצל ממנו.

(יג) תוס' ד"ה כפתו לפני, בתוה"ד, שאם קפץ כבר עליו הארי לא היה יכול

הדרגת הירומי

מסכת סנהדרין דף עז – דף עח

טז אייר – יז אייר התש"ע

הביא, דיש לפרש דרבא פליג ארבי יוחנן וסבר דלא נחלקו בסברא.

(ד) גמ', גוסס בידי שמים לא איתעביד ביה מעשה. ביאר היד רמה, דלא איתעביד ביה מעשה מקמיה הכי, ואישתכח כוליה בידיה דהאי הוא דעביד. [וכן נראה מפירוש רש"י ד"ה עד דאיכא, דכתב דטעמא דרבנן משום דלאו איהו הכהו לגמרי] אי נמי, כיון דלא איתעביד ביה מעשה, ליכא למחשביה כגברא קטילא, דדוקא היכא דנעשה בו מעשה בידיים נעשה טריפה וחשיב כגברא קטילא.

(ה) גמ', טריפה מחתכי סימנים. פירש רש"י ד"ה מחתכי, דהיינו סימני חיותא. וביאר היד רמה, דלפי זה האי דחלוק גוסס בידי שמים, היינו משום דלא הוה ודאי שימות כמו טריפה. מיהו כתב, דיש לבאר דהחילוק הוא האם נראה לעינייך בגופו דלא יחיה, אי לאו.

(ו) גמ', וטריפה שהרג בפני בית דין חייב. הקשו הרמב"ן והריטב"א במכות (יב.), מהא דדרשינן התם מקרא ד"עד עמדו לפני העדה למשפט" דסנהדרין שראו באחד שהרג את הנפש אין הורגים אותו עד שיעמוד בפני בית דין אחר. ותירצו, דהתם ההורג אינו טריפה ואפשר לדונו בבית דין אחר, אבל בטריפה דלא שייך לדונו בבית דין אחר משום עדות שאי אתה יכול להזימה, מרבינן ליה מקרא ד"וביערת הרע מקרבך" דקטלינן ליה בפני סנהדרין זה. ובמלא הרועים כתב, דלפי זה אתי שפיר הא דהוצרכה הגמ' לחייבם מדין ויבערת הרע מקרבך, דלולי דבריהם קשה דתפוק ליה דאין חסרון של עדות שאי אתה יכול להזימה. [ועיין מה שכתבו הערוך לנר ובחידושי הגרע"א (החדשים)]. ובמאירי בסוגיין תירץ, דצריכים לדונו בבית דין אחר, משום דבית דין שראו שהרגו תו לא חזי ליה זכותא, ולכך הכא שאני דכיון דהוא טריפה לא חיישינן כל כך להצלתו. ובטורי אבן (ראש השנה כו.) כתב, דרבי עקיבא דהתם לית ליה דרבא. ועיין עוד באור שמח (פ"ב מרוצח ה"ט).

(ז) גמ', דהויא ליה עדות שאי אתה יכול להזימה, ופירש רש"י ד"ה שלא, שאם יחזמו אינם נהרגים משום שרצו להרוג טריפה שדינו כמת. ובריטב"א במכות (ב). ד"ה אין) כתב, דיש להסתפק אם הטעם כפירוש רש"י, או משום שאם יהרגום יהיה יותר מאשר זממו, דיהרגו שלמים תחת מה שרצו להרוג טריפה. ונפקא מינה, אם עדי טריפה יעידו להרוג טריפה [למאן דלא חייש להא דאינם בזוממי זוממים].

(ח) גמ', טריפה שרבע וכו' שלא בפני בית דין פטור דהויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה. הקשה המאירי בשם גדולי הדורות, אמאי חשיב עדות שאי אתה יכול להזימה, הרי הם זממו להרוג אף את הנרבע, ויענשו עליו. ותירצו, דהכא איירי שרבע אדם באונס או קטן. והוכיח מדבריהם, דעדים שיוכלו להזימם על חלק מעדותם, חשיבא לעדות שאתה יכול להזימה. מיהו האור שמח (פ"ב מעדות ה"ז) נקט, דרבא איירי אף אי בעינן לחייב את הנרבע, דכיון דלא מצו לקבל עונש על חלק מעדותם, חשיבא עדות שאי אתה יכול להזימה. ונלכאורה לפי דבריו צריך ביאור הא דאמרינן רבע את הטריפה חייב, אמאי לא נימא דכיון דלגבי הטריפה לא יכולים לקבל עדותן, אף לגבי הרובע לא יוכלו לקבל עדותן (א.ל.).

(ט) גמ', עדים שהעידו בטריפה והוזמו אין נהרגין. הקשה הערוך לנר, איך קיבלו עדותן, הרי רבא גופיה קאמר בסמוך דאין מקבלים עדות על טריפה, דהוה ליה עדות שאי אתה יכול להזימה. ותירץ, דהכא איירי היכא דלא ידעי שהנידון טריפה וקיבלו עדותן. ועיין באות הבאה.

(י) גמ', שם. נסתפק האור שמח (פ"ב מעדות ה"ח), היכא דהעידו על אדם שנעשה טריפה קודם גמר דין, אם נימא דכיון דבשעת עדותן הויא עדותן עדות

לענין גלות אלא לענין חיוב מיתה. כתב הערוך לנר, דלפירוש זה יש ליישב מה שהקשו התוס' לעיל, הא קיבל עליו התראה. דמכל מקום, אם יש ספק אם יגיע הכדור אליו, פטור, משום דהווי התראת ספק, ולא מהני מה שקיבל עליו התראה. עוד תירץ, דכיון שזרק בגוונא דמשחקין בכדור, סתם המשחקין בכדור ניחא להו שיפול למרחוק, אם כן, חוץ לד' אמות הוי התראת ודאי, אבל תוך ד' אמות הוי התראת ספק ולכן פטור. ועיין מה שכתב במהרש"א.

(כא) גמ', למימרא דכהאי גוונא כוחו הוא. הקשה הערוך לנר, דלפי מה שכתבו התוס' לעיל (עמוד א') בד"ה סוף חמה, דלמאן דאמר "אשו משום חציו" אפילו בכח כוחו מחייב, מאי פריך הכא, הא איכא למימר דלעולם לאו כוחו הוא, והא דמחייב היינו משום ד"אשו משום חציו". ותירץ, דצריך לומר דקושית הגמ' הכא למאן דאמר "אשו משום ממונו".

(כב) רש"י ד"ה ואחר כך נפל, כלומר על צד הכלי. וביד רמה כתב, דהווי צדה של שוקת שלא על האגפים.

(כג) גמ', ואשקיל ברקא דמיא חייב. הקשה היד רמה, הא לא אולי מכחו, אלא דנטל הדבר המפסיק בין המים ובינו ונמצאו המים באין עליו מאלוהין. ועוד הקשה, מאי שנא מהא דאמר רבא זרק חץ ותריס בידו ובא זה ונטלו, ואפילו הוא קדם פטור דבעידנא דשדא מיפסק פסיקי גירי, דחזינן דאף על גב דשקיל הדבר המפסיק, פטור, וכל שכן הכא דהמים לא באין מכוחו. ותירץ, דכיון דמחמת מעשה ידיה קאזלי ככחו דמי, דהא גירי נמי לא אולי מכוחו אלא רק מחמת דשביק ליתרה של קשת, והכא נמי לא שנא, ולא דמי למסלק תריס, דהתם מיירי דמסלק קודם שמיגע החץ לתריס [אם כן לא עשה פעולה בעצם החץ] דאי מיירי דכבר הגיע תו לא הוה אזיל טפי.

דף עז ע"א

(א) גמ', הכוהו עשרה בני אדם בין בבת אחת וכו'. פירש רש"י ד"ה כל דהו, דאפילו לרבי יהודה דמחייב כשהכוהו בזה אחר זה, הכא פטורים משום דכתיב "איש כי יכה" ודרשינן ולא שנים שהכוהו. מיהו רש"י בבבא קמא (י): ד"ה פטורים פירש, דהא דלא קטלינן לכוהוהו היינו משום דלא ידעינן מי הכהו. ונלכאורה נראה, דרש"י התם קאי אהיכא דהכהו בעשרה מקלות, כמבואר בדבריו שם, דפירש דברי חכמים. אבל הכא אגוונא דהכהו במקל אחד, דדבריו קאי אהא דדריש רבי יהודה. ועיין בשו"ת דבר אברהם (ח"א סימן כ). וברשב"א בבא קמא (נג): כתב דיש לומר, דבהכהו עשרה במקל אחד אף לרבנן כולם חייבים, דבכהאי גוונא ליכא למיפטריה מטעמא דלא הכהו כל נפש, וקדיין ליה מדקתני בברייתא הכהו בעשרה מקלות ולא במקל אחד. ומבואר דלית ליה האי דרשא ד"איש כי יכה". וביד רמה ביאר, דטעמא דמילתא משום דכתיב "נפש תחת נפש" ולא שתי נפשות תחת נפש.

(ב) רש"י ד"ה עד, בסוה"ד, ליכא כולה נפש במכת האחרון. ומשמע, דרבנן ורבי יהודה פליגי היאך דרשינן ל"כל" דכתיב בקרא. אבל בחידושי הר"ן הביא בשם תוספות, דפלוגתייהו היאך דרשינן ליה ל"נפש" דכתיב בקרא, אם משמעו נפש שלם או מקצת נפש.

(ג) תוס' ד"ה מר מדמי ליה לטריפה, אף על גב דקראי קא דרשי איצטרין ליה להני טעמי. מבואר ביד רמה, דהיינו טעמא, משום דמסברא זו מסתבר ליה למדרש הפסוק איך שדרשו. ונלכאורה נראה לבאר כן דברי רש"י בד"ה עד דאיכא, דכתב, דהא דבהכהו עשרה בני אדם לא הוה כל נפש כיון דבתחילה טיעו הראשונים, ולכאורה הוה סברא דרבא (וכמו שביארנו באות הבאה), ועל כרחך דהבין דהסברא מגלה לנו איך לדרוש הפסוק, ועיין ערוך לנר. מיהו

זו) רש"י ד"ה שרגלים לדבר, שלא מת מחמת מכה זו. דהיינו שהוא טעמו של רבי נחמיה דפוטר, אבל הרמב"ם (פ"ד מרוצח ה"ג) פסק כחכמים, וסיים, דטעמא דחייב משום שרגלים לדבר. ובכסף משנה כתב, דהרמב"ם סבר דרגליים לדבר הוא טעמא דחכמים. ובערוך לנר כתב דבהדיא מבואר כן בירושלמי הכא.

דף עח ע"ב

יח) גמ', ורבנן מגדף הוראת שעה היתה. כתב הכסף משנה (פ"ב מעבוד"ז ה"ט), דמדברי הרמב"ם (שם) משמע, דמגדף לא בעי התראה. והביא, דהכי מבואר בדברי התורה כהנים (סוף פרשת אמור) דיליף לה ממגדף דהיה במדבר דנהרג בלי התראה, דהרי לא ידעו באיזה מיתה הוא נהרג. והקשה מסוגיין, דמבואר דהוראת שעה היתה. וכתב הרש"ש (הובא בספר הליקוטים על הרמב"ם), דלדברי רש"י הכא ד"ה הוראת שעה דווקא חבישתו היתה הוראת שעה ולא הריגתו, מיושב שפיר. אבל בשו"ת הרדב"ז (ח"ו סימן ב' אלפים ריא) ביאר, דהא דלא כתב רש"י דהריגתו היתה הוראת שעה, משום דמגדף שהיה בימי משה גלוי וידוע לפניו דמוזיז היה ולא שוגג, ואפילו היו מתריץ בו היה מקבל התראה, ולפיכך צוה לסקול אותו, אבל הדבר המסור לבית דין שאין יודעים מה שלב בני האדם, אמרה תורה שלא יהרגוהו אלא בעדים והתראה, ודלא כהרמב"ם. והוכיח מסוגיין דלא שקלינן וטרינן אלא על החבישה, דכיון שלא היו יודעים אם חייב מיתה או לא אמאי חבשוה, ומסקינן הוראת שעה היתה, אבל על מה שצוה ה' יתברך לא שייך למימר הוראת שעה היתה. והביא סיוע לדבריו מהא דכתב רש"י בפירוש התורה (ויקרא פכ"ד פט"ו) דמגדף בלי התראה בכרת, ומבואר דלא סבירא ליה כהרמב"ם.

יט) רש"י ד"ה הוראת שעה, בתוה"ד, שהרי לא נצטוו תחילה על אותה חבישה. עיין באות הקודמת. אמנם ביד רמה כתב, דהא דחכמים לא לומדים חבישה ממגדף משום דהריגתו הוראת שעה היתה.

כ) תוס' ד"ה לא היה יודע, בתוה"ד, דמחלל שבת בפרהסייה ככופר בעיקר. והקשה בגליון הש"ס, דאם ספיקו של משה רבינו היה דווקא במחלל שבת בפרהסייה, מנלן באמת דאפילו מחלל שבת בצניעא בסקילה, דילמא מקושש נידון בסקילה משום דחילל שבת בפרהסייה. ותיירץ בקובץ שעורים (בבא בתרא אות שנו), דכיון דקרא סתמא כתיב "מחלליה מות יומת", ולא חילק בין צניעא לפרהסייה, על כרחך דאם דינו בפרהסייה בסקילה דינו הכי אף בצניעא, וכונת תוס' אינו אלא שמשא רבינו נסתפק דילמא כל מחלל שבת בסקילה, כיון דבפרהסייה דומה לכופר בעיקר.

כא) גמ', ורבנן מגדף הוראת שעה היתה. ולכאורה צריך ביאור מאי טעמא דרבי נחמיה דיליף דין חבישה ממגדף. ונראה לבאר, דדווקא רבנן דילפי מקרא ד"ונקה המכה", דהיכא דהקל ממה שהיה פוטרם אותו מחבישתו, אף דלבסוף ייתכן שיתחייב מיתה, כמבואר ברש"י ד"ה אלא, ועל כרחך דחבישה הוא חלק מהחייב שדנים הרוצח, ושייך דווקא כל עוד שמצב המוכה מוכיח שימות, ולשיטתם אמרינן דאי אפשר ללמוד חבישה ממגדף, דהתם דלא ידעו דחייב מיתה ומכל מקום חבשוהו, על כרחך דלא היה חלק מחיובו. אבל לר' נחמיה דלא למדנו ברצח דאפילו דשייך שיתחייב מיתה, מכל מקום לא חובשים אותו, דהרי לדידיה היכא דהוקל לא יתחייב שוב, ועל כרחך דאין דין חבישה אלא כדי שלא יברח, שפיר אפשר ללמוד חבישה מהתם, דחבשוהו כיון שחששו שיתחייב מיתה, הכי נמי כל היכא דאיכא חשש שיתחייב חבישתו ליה.

שאתה יכול להזימה, ידונו הטריפה על פי עדותן, או דנימא דכיון דאין העדים נעשים זוממים עד שיגמר הדין על פיהם, כיון דידעינן בשעת גמר דין דלא יענשו העדים אם יזמו, לא נגמור הדין. ולכאורה להאי גיסא מיושבת קושיית הערוך לנר שהובא באות הקודמת]

יא) גמ', עדי טריפה שהוזמו נהרגים. פירש רש"י ד"ה שהוזמו, דטעמא מדכתיב "ובערת הרע מקרבך". וביד רמה כתב, דטעמא דרבא משום דבכהאי גוונא אפשר לקיזמיה ביה כאשר זמם, דבשלם שהרג את הטריפה אין יכולים להרגו בעד הטריפה, אבל טריפה בדמי שלם שפיר אפשר למישקליה דיש בכלל מאתיים מנה. וכתב האבן האזל (פ"י מנזקי ממון ה"ז), דרש"י סבר כמו שכתב הרמב"ם (שם) דטריפה כמת, ולכך ביאר הכא דכל חיובו מדין "וביערת הרע מקרבך". וביאר לפי זה, הא דהוצרכה הגמ' לומר דטעמא דטריפה שהרג לפני בית דין נהרג מקרא דובערת הרע, עיין אות 1]

יב) רש"י ד"ה לפי שאינן בזוממי זוממין, בסוה"ד, ולרבא כיון דעדות זוממין חידוש הוא אע"ג דהוי עדות שאי אתה יכול להזימה מקטלי. הקשה במורגליות הים, דמבואר בפרשת עדים זוממים דבעינן לדרוש ולחקור את העדים הזוממים, ולעיל (מא:) התבאר דטעמא דצריכים דרישה וחקירה הוא כדי שעדים יוכלו להזימם, ולדברי רש"י, לרבא הלא לא בעינן שיוכלו להזימם.

יג) גמ', רב אשי אמר אפילו שור טריפה נמו שהרג פטור. הקשה הקובץ שעורים (ח"ב סל"ט סק"ב), מאי טעמא דרב אשי, הא עדים שיעידו על שור טריפה שפיר יוכלו להזימם, ולא דמי לטריפה שהרג שאי אפשר להעיד עליו מטעם דהוה עדות שאי אתה יכול להזימה, וכמו שכתבו התוס' ד"ה שור בדעת רבא. ועיין מה שהאריך לבאר האי דינא דטריפה שהרג.

יד) גמ', שם. הרמב"ם (פ"י מנזקי ממון ה"ז) פסק כרב אשי. והשיג עליו הראב"ד, דמכל מקום אם השור הרג בפני בית דין יהרג, וכמו שנתבאר בסמוך גבי אדם. ובמגיד משנה (שם) כתב, דהרמב"ם סבר דלא שייך לחייב שור מטעמא ד"וביערת הרע מקרבך", וכל מה דמרבין לעיל טריפה שהרג בפני בית דין אינו אלא מהאי קרא. ותמה הקובץ שעורים (הובא באות הקודמת), מדאיתא להדיא בחולין (קלט.) דאיכא חיובא להביא עוף שהרג בפני בית דין, כדי לקיים "ובערת הרע מקרבך". עיין שם מה שתיירץ.

טו) גמ', לפיכך נחש בסקילה והמכיש פטור. הקשה ביד רמה, אמאי נחש בסקילה, מאי שנא מדדרשינן בבבא קמא (לט.) דשור האיציטדין שהמית את האדם פטור, מדכתיב "כי יגח" ולא שיגוחוהו אחרים. ותיירץ, דשאני התם דאיירי שהאדם הנהרג שיסה עליו שור זה, ודווקא בכהאי גוונא פטור מה שאין כן הכא דאחר שיסה אותו. ובמאירי תירץ, דשאני שור שמויק בקרניו ואינו מחדש היזק, מנחש דמוציא הרס, דחידש היזק מעצמו. ועיין עוד בתוס' בבא קמא (כו:) ד"ה המשסה כלב.

טז) מתני', בין באבן בין באגרוף. כתב התוס' יו"ט, דאין להקשות למה לא הזכיר התנא אף "ברזל", דכיון דהכא פליגי בקרא דשמות (פכ"א פי"ט) "אם יקום והתהלך בחוץ", כמבואר בגמ', ובאותה פרשה לא כתיב אלא "אבן או אגרוף", לא הזכיר התנא אלא אלו. ובתפארת ישראל (יכין אות טז) הוסיף, דדוקא בהכאת אבן ואגרוף איכא להסתפק באומדנות הרופאים שמא טעו כשאמדוהו תחילה למיתה, אבל בהכאת חרב אי אפשר כלל להסתפק באומדנא, ולא פליגי ר' נחמיה וחכמים. [ולכאורה דבריו אינם אלא אליבא דרש"י לעיל (עו:) ד"ה דברזיה מוברז דכתב דברזל ממית שעושה אותו טריפה, אבל לדברי תוס' (שם) ד"ה שברזל דטעמא דברזל ממית משום שמיורך וזיף, אבל בלא עשה אותו טריפה אף בברזל שייך אומדנא].

הדרת חיובי

דברי רש"י היה נראה לומר, דלחכי שביק סיפא, דסלקא דעתך אמינא דרבי שמעון פטר דווקא בגוונא דנתכוון להרוג את הגדול שהוא בר מצוות והרג את הקטן, אבל אם השני שהרג נמי גדול ובר מצוות, אימא דמודה ביה רבי שמעון דחייב, ולהכי קאמר אפילו נתכוון וכו', דהשתא על כרחך קאי רבי שמעון אדיוקא דרישא דאיירי בשניהם, ואפילו הכי פטר. ועיין עוד בערוך לנר.

ב בא"ד, שם. וכתב היר רמה, דטעמא דלא פליג רבי שמעון ארישא דמתניתין לאלתר, דנטריה ליה לתנא קמא דמסיים ליה למילתא והדר מפליג עילייה.

ג גמ', ת"ש דתניא ר"ש אומר עד שיאמר לפלוני אני מתכוון. הרמב"ם (פ"ד מרוצח ה"א) פסק דמתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור. והשיג עליו הראב"ד, דלא הוי ליה לפסוק כרבי שמעון, דיחיד הוא. ובכסף משנה כתב, דאף דמפשטות לשון הרמב"ם משמע דפסק כרבי שמעון, מכל מקום מדלא מייתי דפטור אף בגוונא דאמר לחד מנייהו אני מכוון, ובגוונא דסבר דהוא ראובן ונמצא שמעון, כמבואר בסוגיין, משמע, דבאמת הרמב"ם לא פסק כרבי שמעון, ופטר דוקא בגוונא דזורק אבן לגו, וכמו שכתב בסוף דבריו, ואף דנקט לישנא דרבי שמעון, פטר מטעמא דכשזורק אבן לגו לא שייך התראה. ובלחם משנה (פ"א מחובל ומוזק הי"ד) תמה על דבריו, דלפי זה אף לרבנן בגוונא דזרק אבן לחבורה שכולה ישראל נמי פטור, ובסוגיין מבואר להדיא דלרבנן אינו פטור אלא אי איכא חד כותי.

ד רש"י ד"ה אי נמי פלגא ופלגא, כיון דמצי למימר לכותים קא מכווני וכו'. ובשיטה מקובצת בכתובות (טו.) הקשה, דמהאי טעמא בעינן לפטור אף ברובא ישראל, ולא מטעמא דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי. ותירץ, דהכא איירי היכא שלא נתכוון לאדם מסויים, אלא נתכוון להרוג מי שיוזמן, ואשמועינן קרא דאם לא עומדים ליהרג על ידו ישראל אפילו אם מתכוון לישראל פטור. ועלה הקשו, דכל עוד דאין רוב ישראלים ודאי שפטור. עוד כתב לבאר, דאיירי הכא דלא ידעינן מי הרג לבסוף, וטעמא דפטור משום דכיון דאין רוב דהרג ישראל, הוה ליה ספק, וספק נפשות להקל, וכן כתב היר רמה הכא.

ה בא"ד, משום דספק נפשות להקל מוהצילו העדה. ובתוס' בבא בתרא (נ:.) ד"ה ספק כתבו, דמספק לא קטלינן אפילו בלא טעמא דוהצילו העדה, דאפילו ממונא לא מפקינן מספיקא. ובקובץ שעורים בבבא בתרא (אות רכג) ביאר, דמ"והצילו העדה" ילפינן דפטור בתורת ודאי, ונפקא מינה שאף שור שיהיה ספק אם צריך ליהרג לא יהרג, דאם לא היו הורגים מספק איסור רציחה, לא היה אפשר לומר כן לענין בהמה, דאין בה איסור רציחה, מה שאין כן אם נלמד דפטור מתורת ודאי, לא נהרוג אף השור, מדינא דכמיתת הבעלים כך מיתת השור.

ו תוס' ד"ה א"נ, בתוה"ד, ואי אליבא דמ"ד התראת ספק שמה התראה וכו'. ובשיטה מקובצת כתובות (טו:) תירץ, דאי לאו דספק נפשות להקל לא הוה מחשבינן ליה להתראת ספק אלא לודאי, דכיון דספיקא לחומרא אפילו התראת ספק לא הוה, דמעשה זה קאסר רחמנא.

ז בא"ד, וי"ל דשאני התם שיודע בבירור שיבוא לידי איסור וכו'. ביאר בשערי יושר (שער א פ"ד), דתוס' תירץ דמיירי הכא למאן דאמר התראת ספק שמיה התראה, ומשום דספק נפשות להקל מיפטר, דאם היה דינא דספק נפשות להחמיר היה מתחייב, דעל כרחך היה סגי כוונה על הספק, דלא גרע דין כוונה מעצם הרציחה דסגי על הספק, אבל אם ספק נפשות להקל איכא חסרון בכוונה דהוה כמתכוון להרוג את הספק, ופטור אף למאן דאמר התראת ספק שמה התראה.

ח תוס' ד"ה וכל קבוע, בתוה"ד, ותימה ר"ש דלית ליה האי דרשא מנא לן וכו'.

כב תוס' ד"ה בשלמא, ולא לפוטרו ממיתה איצטריך כדקאמרינן לעיל וכו'. מיהו רש"י ד"ה בשלמא כתב, דבעינן קרא למיפטריה מקטלא. וכתב המהרש"א, דלדבריו יקשה קושית התוס' מדלעיל. ונלכאורה יש לומר, דרש"י סבר דלעיל איירי דקם ולא אמדוהו כלל למיתה, ומשום הכי אמרינן דלא צריך קרא למיפטריה ממיתה, אבל הכא איירי בגוונא דבתחילה אמדוהו למיתה, ומשום הכי איצטריך קרא למיפטריה].

כג בא"ד, דסלקא דעתך כיון דאמדוהו למיתה פטור דהא משמיא הוא דרחימו עליה. וביד רמה כתב, דהא דסלקא דעתך לפטור ממזון הוא משום דהוה מדמינן ליה לחייבי מיתות שוגגים דפטורים מתשלומים. [ועיין מה שכתבנו לקמן אות כו בשם המהרש"ל דכתב בדעת תוס' דבכהאי גוונא אינו בכלל חייבי מיתות שוגגים]

כד [גמ', ורבי נחמיה אמדוהו לחיים ומת לא צריך קרא. לכאורה נראה לבאר, דחכמים ורבי נחמיה פליגי האם כשאמדוהו לנזקין נחשב שפסקו עליו דפטור ממיתה, או דאכתי לא חשיב שקיבל פסק שלא יתחייב מיתה. ולפי זה מתבאר שפיר הא דאמרינן הכא, דלרבנן, היכא דאמדוהו לחיים ומת איצטריך קרא למיפטריה, דעדיין אינו בגדר "יצא זכאי", ולרבי נחמיה דסבירא ליה דבכהאי גוונא נקרא שנפטר, תו לא צריך קרא. וכן, הא דפליגי בגוונא שאמדוהו למיתה והקל, וחזר ומת, לשיטתייהו אזלי, דרבי נחמיה דסובר דכשאוּמדין אותו לנזקין נחשב שפסקו דפטור, שוב לא יכולים לחזור ולחייבו, מה שאין כן לרבנן, כיון דעדיין לא נפסק עליו דפטור ממיתתה].

כה רש"י ד"ה אמדוהו למיתה, אם ראינו שהקל. אמנם היר רמה כתב, דעל כרחך איירי כשטענו באומדן ראשון, דאי כדברי רש"י דאיירי בשקל, היינו סיפא דקתני אמדוהו למיתה והקל.

כו תוס' ד"ה וחד, בתוה"ד, ליהוי כחייבי מיתות שוגגים. הקשה המהרש"ל, אמאי דייקו התוספות על פירוש רש"י, ולא הקשו אברייתא דבסמוך, דקתני בהדיא משלם נזק וצער ליורשים, ואף דאמדוהו מתחילה למיתה. ותירץ, דלא דייק אלא מאמדוהו לחיים ומת דיש בו חיוב מיתה, ומה שאמדוהו לחיים הכי דרכו של החולי להכביד עליו מידי יום, ומכל מקום פטרינן ליה משום שיצא מבית דין זכאי, ולהכי הווי בכלל חייבי מיתות שוגגים, מה שאין כן כשאמדוהו למיתה והוקל שאין זה דרכו של החולי, בדין נפטר, דמה שמת אחר כך לרבי נחמיה הוא מסיבה אחרת, ולא חשיב ליה לחייבי מיתות שוגגים. ועיין עוד בערוך לנר.

כז רש"י ד"ה נתכוון להרוג את הבהמה, בתוה"ד, משום דכי אתרו ביה התראת ספק הוא. והקשה היר רמה, דמלישנא דתנא משמע שאין טעם הפטור אלא משום חסרון בכוונה. ועוד, לדברי רבי יוחנן דסבירא ליה במכות (טו:) דהתראת ספק שמה התראה מאי איכא למימר. ולכך פירש, דהטעם, דכשלא נתכוין להרוג את האדם אלא את הבהמה, הרי הוא שוגג לגבי האדם, דסבר שלא יהרגנו. והרש"ש כתב, דרש"י סבירא ליה כמו שכתבו התוס' לקמן (עט.) ד"ה אי נמי, דהתראת ספק בגוונא שאף המותרת אינו יודע בשעת מעשה העבירה שיעבור בודאי, לכולי עלמא אינה התראה.

דף עט ע"א

א רש"י ד"ה הא נתכוון, בתוה"ד, דלא תימא רבי שמעון פטר אכולהו ואפילו נתכוון על מתניו והלכה לו על לבו. הקשה המהרש"א, דאכתי קשה אמאי שביק רבי שמעון לסיפא, טפי הוה ליה למיהדר פירושא בנתכוון להרוג אוסיפא ולא נימא אפילו, ולא היינו טועים דקאי נמי אמתכוון על מתניו. וכתב, דלולי

חמור שלא ניתנה שגגתו לכפרה, אבל בדרך ירידה שניתנה שגגתו לכפרה בגלות, אימא דבמויד נמי נקיל עליו לפוטרו בממון, קא משמע לן.

יד גמ', אלא פשיטא שאינו מתכוון לזה אלא לזה. הקשה הרש"ש, דילמא אינו מתכוון היינו מתכוון לבהמה והרג את האדם, דבכהאי גוונא אף לרבנן פטור, אבל במתכוון לאדם זה והרג אדם אחר סבירא ליה או כרבי או כרבנן. ותירץ, דכשהתכוון לבהמה הוה בכלל דרך עלייה, דאף כשנתכוון לבהמה הוה שוגג שאינו גולה, ועל כרחק דבא לפטור מממון אף בנתכוון לאדם ודלא כרבי.

טו גמ', רבנן סברי אין גומרים דינו של אדם אלא בפניו הלכך כולן פטורים. הקשה היד רמה, ליהדר וליגמריה לדיניה דכל אחד מהם בפני כולם, וכך כל אחד יגמר דינו בפניו. ותירץ, כיון דלא ידעינן משום מאי קא גמרינן ליה לא קטלינן ליה, דרחמנא אמר "והצילו העדה", ובהאי גוונא דלא ידעינן משום מאי מתחייב, לא יכלי להפוכי בזכותיה שפיר. ובשערי יושר (שער ג פ"ב) כתב, דכיון דבעינן בפניו דבעל דין לא סגי דעומד בפניהם, אלא בעינן שידעו מי הם מחייבים מיתה.

טז גמ', ורבי יהודה מיפטרניהו לגמרי נמי לא וכו' הלכך כונסים אותם לכיפה. דהיינו דלרבי יהודה לדין כיפה לא בעינן שיגמרו דינו בפניו. וכתב היד רמה, דטעמא משום דלא גרע מהורג את הנפשות בלי עדים, דתנן לקמן (פא:): דכונסים אותו לכיפה, ורבנן סברי, דשאני התם דמכל מקום איכא סהדי וכדאמרינן בגמ' (שם), ואפשר לגמור דינו לכיפה בפניו, מה שאין כן הכא.

יז גמ', שם. הרמב"ם (פ"ד מרוצח ה"ז) פסק כרבנן, דבגוונא שנתערבו פטורים ממיתה. והוסיף, דמכל מקום אסרינן לכולהו. וכתב הכסף משנה, דטעמא, מדאמרינן לעיל (עה:): דהמכה ואמדוהו למיתה אוסרים אותו. והערוך לנר כתב, דהרמב"ם פסק כרבי יהודה, אלא דסבר, דהא דרבי יהודה אמר דאוסרים אותם בכיפה אינו להמיתם, אלא כדי שלא יזיקו עוד, והוכיח כן מדלא קאמר רבי יהודה דמאכילים אותם לחם צר ומים לחץ, כדלקמן (פא:). נולפי זה אף רבי יהודה סבר דכדי לכונסו לכיפה צריך לגמור בפניו דווקא ועיין עוד אור שמוח (פ"ד מסנהדרין ה"ז).

יח גמ', שם. כתב המאירי, דלרבי יהודה דאמר כונסין אותן לכיפה, הוא הדין היכא דאחד בלבד נגמר דינו והתערב באחרים שלא נגמר דינו, דכונסין כולן לכיפה. אמנם הביא דיש אומרים, דבהאי גוונא אין כונסין אותן לכיפה.

יט גמ', ריש לקיש אמר באדם דכולי עלמא לא פליגי דפטורי. ביאר בחידושי הר"ן, דלאו למימרא דבשור איכא לאיפלוגי אם גומרין דינו של שור שלא בפניו אי לאו, דהא עיקר מילתא דבעינן בפניו בשור כתיבא, כדכתיב "והועד בבעליו". אלא למימרא דאמר ר' יהודה דכונסין אותן לכיפה, מסתברא טפי דבשורים איירי דליכא עונש בהריגתן, ולא באדם דיש עונש בהריגתו.

כ גמ', רבנן סברי כמיתת בעלים כך מיתת השור וכו'. הקשה בחידושי הגרע"א, הא על כרחק דר' יהודה נמי סבר דאין גומרין דינו של שור אלא בפניו, דאי לא תימא הכי, אמאי כונסין אותן לכיפה ולא סקלינן להו, ומלישנא דגמ' משמע, דרבנן הוא דסברי הכי. ותירץ, דר' יהודה אף בלאו האי דינא דאין גומרין את דינו של שור אלא בפניו אמר למלתיה, דהא איהו סבר בבבא קמא (מד). דנגח שורו ואחר כך הפקירו פטור, משום דבעינן העמדה בדין וגמר דין באחד, והכא דנתערבו וכולם נאסרו בהנאה, ממילא נעשה הפקר, ותו אין גומרין את דינו.

כא גמ', ואין גומרין דינו של שור אלא בפניו. כתב הרמב"ם (פ"י מנוקי ממון ה"ו), דאין גומרין דינו של שור אלא בפניו בעליו. והקשה הלחם משנה (פ"ג מגזילה ה"ד), דבסוגיין משמע, דבעינן בפני השור דכיון דנתערב אין גומרין

ובחידושי הר"ן כתב, דלר' שמעון דינא דקבוע אינו אלא מדרבנן. אמנם בחידושי הריטב"א (כתובות טו.) כתב, דרבי שמעון סבירא ליה דמ"וארב לו" דרשינן, דנתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור, ומ"וקם עליו" ילפינן דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי. ובחידושי רבינו פרץ בבבא קמא (מד.) כתב, דלרבי שמעון דין קבוע נלמד בהלכה למשה מסיני. **ט בא"ד**, וי"ל דיש לפרש לר"ש בתשעה ישראלים וחד כותי וכו'. העיר הערוך לנר, דבכך לא תתורץ קושייתם הראשונה, דהקשו לתנא דבי חזקיה אליבא דרבי שמעון, מינה ליה כל קבוע כמחצה על מחצה.

דף עט ע"ב

י תוס' ד"ה ומפקא מדרבנן (בעמוד הקודם), בסוה"ד, וא"ת וכיון דתנא דבי חזקיה מפקא מדרבי ומדרבנן ונתת נפש במאי מוקים לה. ובחידושי הר"ן תירץ בשם הר"ר דוד, דחזקיה לא סבירא ליה הא דרבי אליעזר דאמר במצות שבמיתה הכתוב מדבר, אלא במצות שלא במיתה, דהיינו שלא היה כדי להמית בהכאתו, ולפיכך כשנהרגה האשה פטור עליה, ומכל מקום מתחייב ממון, ואף דפוטור חזקיה חייבי מיתות שוגגים, הני מילי היכא דהיה בהכאתו כדי להמית, אבל כשאין בה כדי להמית אינו בכלל "מכה אדם" אלא בכלל נזקין.

יא גמ', האי דתנא דבי חזקיה מפקא מדרבי ומפקא מרבנן. כתבו התוס' (בעמוד א) ד"ה ומפקא, דאף דתנא דבי חזקיה לא סבירא ליה כרבי ורבנן, מכל מקום כולי עלמא אית להו הקישא דתנא דבי חזקיה, אלא דרבנן סברי דהאי היקשא בהכרח לא קאי על אינו מתכוון, כיון דאף בכהאי גוונא מתחייב מיתה, וכן רבי דדריש מקרא דבהאי גוונא מתחייב דמי הנהרג, לית ליה מהאי היקשא פטור דאינו מתכוון מממון. והנה הרמב"ם (פ"ד מחובל ומוזיק ה"ו) פסק כרבי ורבנן שמעון דמתכוון להרוג את זה והרג את זה מתחייב בדמי הנהרג. ודייק הלחם משנה דחזוין דפסק דלא כתנא דבי חזקיה לגבי אינו מתכוון. והקשה, מהא דכתב (בפ"ד מהלכות רוצח ה"א), דמתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור מדמי ולדות, ומבואר דסבר דפסקין כתנא דבי חזקיה אף לענין אינו מתכוון, ונמצאו דבריו סותרים זה את זה. ותירץ בחידושי מרן רי"ז הלוי (פ"א מרוצח ה"ג), דסבר דחזקיה דדריש היקשא דמכה אדם אף לאינו מתכוון, יליף מיניה דפטור אף מדמי הנהרג, ועל כך דינא דאינו מטעמא דקים ליה בדרכה מיניה אמרינן בסוגיין דמפקא מדרבי ומדרבנן, אבל לפוטרו מממון אחר, מטעם דקים ליה בדרכה מינה, שפיר פטרינן ליה כחייבי מיתות שוגגים, דאף היכא דלא מתחייב מיתה פטור, וממילא לשיטתו דפסק כרבי שמעון, פטור אף המתכוון לאחר מדמי וולדות.

יב תוס' ד"ה מכה אדם, בסוה"ד, ומיהו קשיא דבמסקנא נמי מפיך מיניה התם דמותר להקין דם לאביו. הקשה המהרש"א, דדווקא למאן דלית ליה תנא דבי חזקיה אמרינן התם הכי, אבל לתנא דבי חזקיה לא מוקמינן ליה במסקנא אלא ברוצח, והיתר הקזת דם ילפינן לדידיה מ"ואהבת לרעך כמוך". ותירץ בספר הוראת שעה, דסבירא ליה לתוס' דלא מסתבר דרב דימי בר חנינא פליג אתנא דבי חזקיה, אלא דאמר למילתיה ככולי עלמא, ולתנא דבי חזקיה תרתי שמעת מיניה דאין היקש למחצה. ועיין עוד בערוך לנר.

יג תוס' ד"ה בין שוגג, בסוה"ד, ולפטור מויד נמי איצטריך. כתב המהרש"א, דמילת נמי הוא מגומגם, וכוונתם כדכתבו בתוס' בבא קמא (לה). ד"ה בין שוגג, דבעינן קרא שלא לפטור מויד בממון כשהרג בדרך ירידה, דסלקא דעתך אמיא דהא דכתיב "ולא תקחו כופר לנפש רוצח", היינו בדרך עלייה שהוא

הדרגת היוזמי

מסכת סנהדרין דף עט - דף פ

יח אייר - יט אייר התשע

ב) גמ', והאמר רבא ולד הנוגחת אסור היא וולדה נגחו. ביארו התוס' (עמוד ב') ד"ה עובר, דרבא אסרה משום "עובר ירך אמו" אסרה. אמנם בחידושי הר"ן ביאר, דלאו משום עובר ירך אמו קאמר, אלא משום דאף העובר סייע בנגיחה, ודווקא היכא דעיברה אחר שנגחה קודם גמר דינה, בעינן להא דעובר ירך אמו. וכן ביארו התוס' בבבא קמא (מוז). ד"ה מאי טעמא. והקשה התורת חיים (שם), דאי לא דינא דעובר ירך אמו הוא, מה שייך לחייב את הולד על הנגיחה, הא הולד דבמעו אמו מעולם לא התכוון לנגיחה, והוי כשור האי צטדין דמבואר בבבא קמא (מ). דפטור. ובשו"ת מהרש"ם (ח"ז סימן קעד) כתב, דהא דשור האי צטדין פטור היינו משום דאינו בטבע השור, וכמבואר ברמב"ם (פירוש המשניות בבא קמא שם), ואיכא למימר דמעוברת הכעס והזיהרא של האם הנוגחת שולט גם בולד, ושפיר הוי בטבעו ומשום הכי יש לחייבו.

דף פ ע"ב

ג) תוס' ד"ה אלא למאן דאמר, בתוה"ד, ומיהו התם מיבעיא לן אי מיפשט פשיטא. הקשה המהרש"א, מה לי בהא דספוקי מספק, הא אכתי יש לאוסרו מהספק דשמא אין חוששין לזרע האב, ולא הוי אלא חד גורם. ויישב בדוחק, דאלשון "ולדה אסור" דמשמע אסור בוודאי כפרה עצמה, קשיא לן.

ד) בא"ד, ועוד יש לחלק וכו'. ביאר בשו"ת אבני נזר (יור"ד סימן עה), דמאי דאמרינן אין חוששין לזרע האב, היינו לענין דינים דתליא במה שהוא בנע, כגון אם הוא בהמה או חיה. אבל לענין איסורים, הא "היצא מן הטמא טמא" ואיסורו מחמת דיצא מן האיסור, אמנם אי נימא "זזה וזה גורם אסור", שפיר יש לאוסרו מחמת דיצא אף מן האב. וכעין זה כתב בחידושי ר' חיים הלוי (פ"ג ממאכלות אסורות הי"א).

ה) בא"ד, תדע דבפרק כל האיסורין איכא מאן דשרי לר' אליעזר בנרבעו ולבסוף עיברו. הקשה הערוך לנר, הא התם הוי חד איסורא וחד היתרא, ואדרבה מוכח להיפך. וכתב, דצריך לומר דטעות סופר בתוס', ויש לגרוס "איכא מאן דאסר".

ו) גמ', אימא אם עד שלא נגמר דינה עיברה. וברש"י ד"ה ואם עד שלא נגמר דינה הגירסא, "עד שלא נגמר דינה הוכר עוברת". והקשה הרש"ש, מה לי אי הוכר עוברת אי לא, אדרבה היכא דלא הוכר עוברת טפי איכא למימר דהוי ירך אמו. וכתב, דטעות סופר הוא ברש"י, וצריך לגרוס "עיברה" וכגירסא דידן.

ז) תוס' ד"ה עובר, בתוה"ד, ור"ת מפרש וכו' והא דאמר רבא הכא וכו'. כתב הרש"ש, דדבריהם אתי שפיר אמאי דאמרינן בסוגיין דעיברה עד שלא נגמר דינה ומשנגמר דינה ילדה אסורה. אבל לישנא דרבא דאמר ולד הנוגחת אסור היא וולדה נגחו, משמע טפי כדפירשו התוס' בבבא קמא (מוז). ד"ה מאי טעמא. (עיין לעיל אות ז).

ח) גמ', שם. הקשה בחידושי הר"ן, מה לי בהא "דמותרה לדבר חמור הוי מותרה לדבר הקל", הא כיון דאי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו, מן הראוי לפוטרו, כדאמרינן גבי נקצצה יד העדים, דבעינן קרא כדכתיב. ותיירץ, דאף אי נימא דבעינן קרא כדכתיב אף לענין מיתה, היינו שלא ימיתו אותו במיתה החמורה. אבל מחמורה לקלה לא מיעט רחמנא. ובשם רבינו דוד כתב, דבכלל החמורה איכא נמי לקלה, והיכא דעבדינן ליה קלה, לא חשיב שדנו לו בדין אחר, אלא דנו אותו במקצת ממה שהתחייב. [ועיין בלשון רש"י לעיל (עא): ד"ה אלא קלה, ובתוס' (שם) ד"ה קלה]

ט) גמ', הכא במאי עסקינן שהתרו בו סתם. כתב בחידושי הר"ן, דלמאן דאמר לא בעינן להתרות בו באותה מיתה שנתחייב בה, לא בעינן שיתרה בו דווקא

דינו. וביאר, דאף בסוגיין איירינן לענין הבעלים, והיינו משום דכיון דאין לשום אחד מן השוורים בעלים ידוע, אין גומרינן דינן.

כב) תוס' ד"ה בשור, בתוה"ד, והשיב לו ר"ת. כתב התורת חיים, דלאו תשובה היא, דכיון דאין מכירים אותו, לא שייך לומר פטור, ומשום הכי תני כולן פטורין אף דאיכא לספוקי בכל אחד שמא הוא שנגמר דינו.

כג) בא"ד, (הנמשך לעמוד הבא) והיכא דנתערב ברובא דחייבינן דפטרינן אפילו נידוד ולא אמרינן כל דפריש וכו'. כתב המהרש"א, דמשמע מדבריהם, דאפילו ניידי מאיליהם לא הרגינן להו, ולא אמרינן דמרובא החייבים פריש. והקשה, דהא בכחאי גוונא אף באדם הרגינן ליה, דהא אף בדיני נפשות אזלינן בתר רובא להחמיר. ותיירץ, דמכל מקום גזרינן אטו יטול מן הקבוע, דבכחאי גוונא לא הרגינן לאדם.

כד) בא"ד, אלא ודאי אתי לאחלופי באדם ועביד היכרא. הקשה הערוך לנר, דאי חיישינן לאחלופי, אף הכנסת כיפה ליכא למיעבד. ותיירץ, דמהא גופא דמכניסין אותן לכיפה ולא עורפין ראשן בקופיץ, איכא היכרא. דהא כיון דמדינא ליכא סקילה דהא אין גומרינן דינו של שור שלא בפניו, והרגינן להו רק משום ובערת הרע, מה לי קופיץ ומה לי הכנסה לכיפה. דווקא באדם מצינו דמשום וביערת הרע שרי רק לכונסו לכיפה.

כה) בא"ד, וחלב מוקדשין על גבי מכתו. העיר המהרש"א, הא חלב מוקדשין לא משכחת לה אלא אחר מיתה, והכא אמרינן דבכיה אתי לידי תקלה. ודוחק לומר דכוונתם לגוונא שיתלוש חלב מבהמה חיה, דהא לא שכיחא. וכתב, דתוס' הביאו לחלב מוקדשין לראיה דאף אי נימא דשור הנסקל אסור בהנאה, מכל מקום איסור הנאה דמוקדשין חמיר טפי. והערוך לנר כתב דכוונת התוס' לחלב, דאיכא איסורא מדרבנן בחלב מוקדשין כדאיתא במעילה (יב):.

כו) בא"ד, ועוד אומר ר"ת דשור הנסקל אינו נאסר מחיים. כתב המהרש"ל, דלר"ת על כרחך לא גרסינן בדברי רבא "ושור שנגמר דינו שנתערב בשוורים אחרים מעלייא סוקלין אותן", דהא כיון דמחיים לא אסירי בהנאה, נכבשינהו וניניידו וכולן מותרין. אלא, דבמתניתין איירי בשנים שיצא חץ מביניהם דלא אזלינן בתר אומדנא, ואמר רבא דבשוורים שפיר אזלינן בתר אומדנא, ולר' יהודה מכניסין את כולם לכיפה. ולא גרסינן "והתניא" דהא פליגא אמתניתין, אלא "תניא" גרסינן, ואתי לאשמועינן מה דין הולד. והמהרש"א כתב, דאף ר"ת גרס כגירסא דידן דשור שנתערב באחרים מעלייא סוקלין כולן, ואיירי בגוונא דיש לתלות בכלום, אבל אי ליכא לתלות אלא באחד, ודאי דכולהו שרי על ידי נכבשינהו וניניידו.

כז) רש"י ד"ה אי הכי, בין לריש לקיש ובין לשמואל קא מותיב אי הכי דהני אחרים דמתניתין רוצחים קאמר. כתב הערוך לנר, דמשום שמואל נקט האי לישנא, דהא לריש לקיש דאיירי בשור, ודאי דלא אתי שפיר הא דאמר ר' יוסי אפילו אבא חלפתא ביניהן.

דף פ' ע"א

א) גמ', נתערב באחרים ואחרים כונסין אותן לכיפה ר' אליעזר בר' שמעון אומר וכו'. כתב היר רמה, דדווקא גבי נתערב באחרים פליגי רבנן ור' אליעזר בר' שמעון אם יהרגו כולם, או דכונסין אותן לכיפה, אבל גבי ולד הנוגחת, כולי עלמא מודו דפטור ממיתה, דנהי דאסור בהנאה אגב גמר דין דאמו, מכל מקום אין לחייבו מיתה דהא לא נגח. ועיין בחידושי הגר"ח (סטנזיל אות ש) דביאר בדרך זו דברי הרמב"ם (פ"א מנזקי ממון הי"א).

ולפרש כל התורה כדפירש משה במשנה תורה. ועוד פירש היד רמה, דאי לאהדרה אתא, הוי ליה למימר בהדיא בן סורר ונערה מאורסה, ולא לנקוט לישנא דאיכא למטעי בה.

(ז) **גמ'**, אל ההרים לא אכל אכל בזכות אבותיו. ביאר היד רמה, שלא אכל בזכות אברהם יצחק ויעקב שנמשלו להרים גבוהים, והיינו משום שהיה צדיק גמור ואכל בזכות עצמו.

(ח) **גמ'**, שלא ירד לאומנות חבירו. ביאר היד רמה, דדימה היורד לאומנות חבירו לטימא את אשת רעהו, דרעהו נהנה מאומנותו כאשתו. והמהרש"א (בחיודשי אגדות) ביאר, דבכמה דוכתי חזינן דתלו את מחית האדם באשתו.

(ט) **גמ'**, שלא נהנה מקופה של צדקה. פירש רש"י בד"ה שלא נהנה, דהוי דבר גנאי לאדם הגון. וביד רמה הוסיף, דכל דבר מגונה קרי נדה, כדכתיב "היתה ירושלים לנדה ביניהם" (איכה א, יז). והמהרש"א (חיודשי אגדות) ביאר, דדימה הקופה של צדקה לנדה שהיתה לה שעת היתר, וכן הכא איירי באופן שהיה ראוי ליטול מקופה של צדקה, ואפילו הכי התרחק ממנה כנידה בעבור העניים הצריכים לצדקה יותר ממנו.

(י) **גמ'**, חמותו ונעשית אשת איש. ברמב"ם (בפירוש המשניות) הגירסא, "חמותו ונעשית אשת האב נדון בחמותו".

(יא) **גמ'**, אשת איש ונעשית חמותו נידון באשת איש. הקשה הערוך לנר, הא חמותו הוי איסור מוסיף לאחר מיתת בעלה, דאילו מדין אשת איש שריא לאחר מיתת בעלה.

(יב) **תוס'** ד"ה נדון בזיקה ראשונה, בתוה"ד, אי אית ליה אחין. מבואר מדבריהם, דדוקא אי אית ליה אחין חשיב איסור מוסיף. וכן כתב התוס' יו"ט (כריתות פ"ג מ"ה) בשם הרמב"ם. והעיר הרש"ש (בסוגיין), מהתוס' ביבמות (לב): ד"ה איסור, דמבואר מדבריהם דאף דאין האחין בעולם חשיב איסור מוסיף.

דף פא ע"ב

(יג) **מתני'**, מי שלקה ושנה מכניסין אותו לכיפה. כתב בחיודשי הר"ן, דיש לדקדק בהאי דינא דכונסין אותו לכיפה, וכן במתניתין להלן דקנאים פוגעין בו, האם הוי תקנת חכמים וכההיא דבית דין מכים ועונשים שלא מן התורה, או דהו מהלכה למשה מסיני, כדאמרינן גבי בועל ארמית. והסיק, דעל כרחך דינן מהלכה למשה מסיני, דחכמים יכולים לתקן לצורך שעה, אבל לחדש תקנה לעולם לענוש שלא מן הדין, ודאי דאינן יכולים. ועיין שהאריך. וכן מבואר ברש"י להלן ד"ה והיכא רמיזא. אמנם בשו"ת הריב"ש (סימן רנא), כתב על ההיא דההורג נפש שלא בעדים, דהוי חומרא דרבנן לפי שיש בכוחן לענוש שלא מן הדין. ועיין לקמן אות יח.

(יד) **גמ'**, וכיון דלקה ושנה מכניסין אותו לכיפה. הקשה הערוך לנר, הא דין כיפה הלכה למשה מסיני הוא, וכדכתב רש"י להלן ד"ה והיכא רמיזא, ומאי קשיא ליה, דלמא כך נתקבלה ההלכה. ותירץ, דמאי דאמרינן דכיפה הלכה למשה מסיני, אינו אלא בטר דמסקינן דבמלקות של כריתות איירי הכא, והיינו משום דלא אשכחן מיתה מן התורה בלא דכתיבא מפורש או ברמז, וכדביאר בחיודשי הר"ן (בסוגיין) אדברי הגמ' לקמן (פב:). והשתא דסברינן דלאו במלקות של כריתות איירי, על כרחך דדין כיפה מדרבנן בעלמא הוא, ושפיר מקשינן דמשום דלקה ושנה לא מסתברא לענושו בכיפה.

(טו) **גמ'**, וכיון דקא מוותר לה נפשיה. פירש רש"י בד"ה מוותר נפשיה, דמפקיר עצמו לעבירות. והיד רמה ביאר, דמפקיר נפשו למות על ידי שמחייב עצמו

בסתם, אלא אפילו בסתם מהני, ואינו יכול לומר דסבור היה דבקה נידון, וכל שכן דמהני להתרות בו בחמורה. אמנם כתב, דאיכא מאן דאמר, דבעינן דווקא התראת סתם, אבל התראה חמורה לא מהני מפני שמשנה לו את הדין, ואינו מקפיד על דבריו.

(יז) **גמ'**, הוראת שעה היתה. ביאר רש"י בד"ה הוראת שעה, דעל פי הדיבור התחייב ולא גמרינן מיניה. וביד רמה כתב, דהוראת שעה היתה להורגו באותה התראה ולא ילפינן מינה. עוד פירש, דמאי דאמרו הוראת שעה היא, היינו דלא גמרינן מינה משום דהתם לא אפשר ולא גמרינן אפשר משאי אפשר.

(יח) **תוס'** ד"ה הנסקלין בנשרפין, ותירץ וכו'. כתב המהרש"א, דיש להגיה בדבריהם "ותירץ דלא אזלינן בטר רובא לחייב אותו שהוא ודאי בקלה".

(יט) **בא"ד**, שם. התוס' בחולין (יא:): ד"ה ליחוש תירצו, דכיון דממה נפשך נהרג, לענין באיזה מיתה להורגו לא אזלינן בטר רובא. וביאר בקובץ ענינים (שם), דמאי דאזלינן במיתה בטר רובא, היינו משום "ובערת הרע מקרבך", אבל בלאו הכי הא לא אזלינן בפיקוח נפש בטר רובא. ומשום הכי, היכא דממה נפשך נהרג, ומתקיים "ובערת הרע" הדר דינא דלא אזלינן בנפשות בטר רוב.

(יג) **בא"ד** (פא:), דהוה ליה קבוע. כתב השערי ישר (ש"ד פ"א), דמבואר מדבריהם דאף קבוע שאינו ניכר במקומו חשיב קבוע. והאריך להוכיח דהראשונים פליגי.

דף פא ע"א

(א) **גמ'**, אלא אומר לו אבא מקרא כתוב בתורה כך. ביאר רש"י ד"ה אלא, דבניחותא אומר לו, והוא עצמו ישים על ליבו על מה זה מזכירו. והרמב"ם (פ"ו מממרים ה"א) כתב, דיאמר לו בלשון שאלה ולא כמזוהירו. וכתב הלחם משנה, דלרש"י, המקשה סבר דאומר לו דאין הדין כן, ומשום הכי קשיא ליה דאכתי הוי דרך בזיון, ומתריצין דכלל לא מזכיר לאביו ממה שעשה, אלא בדרך ניחותא אומר לו. אבל הרמב"ם סבר, דהמקשה סבר דבדרך ניחותא אומר לו, ולהכי קשיא ליה הא הוי כאומר לו שטעה, ותירץ דבלשון שאלה אומר לו, ושפיר הוי דרך כבוד.

(ב) **גמ'**, האי גברא קטילא הוא קמשמע לן. העיר הערוך לנר, איך שייך לומר דגברא קטילא הוא, הא מבואר בערכין (ו:), דהיוצא ליהרג מדיר ומחריים ומקדיש, ואם הזיק חייב לשלם. וביאר, דמאי דאמרינן "גברא קטילא הוא" היינו לענין עדות והוי כעדות שאי אתה יכול להזימה, וכדהקשו התוס' בד"ה ונגמרו. וקמשמע לן כדתירצו התוס', דהכא לא חשיב עדות שאי אתה יכול להזימה.

(ג) **תוס'** ד"ה ונגמרו דינו, תימה ואמאי נידון בחמורה הא הוי ליה עדות שאי אתה יכול להזימה. תירץ המאירי, דכיון דאף לאחר גמר דין מחזירין לזכות, לא דמי למעידים על הטריפה, ושפיר הוי עדות שאתה יכול להזימה.

(ד) **בא"ד**, ועוד יש לומר כיון דאי מיתומי קמאי וכו'. כתב המהרש"א, דאף דחשיב מהאי טעמא עדות שאתה יכול להזימה, מכל מקום אם הומו אין נהרגין עליה, דהא השתא דלא איתמו קמאי, גברא קטילא הוי ולא חשיב זממה.

(ה) **גמ'**, שופך דם זה בן סורר ומורה. ביאר רש"י בד"ה בן סורר, דקרי ליה שופך דם על שם שסופו לשפוך. והרש"ש כתב, דבן סורר שופך דם עצמו במעשיו, וכן לעיל (סג). דרשו אזהרה לבן סורר מדכתיב "לא תאכלו על הדם".

(ו) **גמ'**, אם כן איבעי ליה לאהדרה כי היכי דאהדרה משה. כתב רש"י בד"ה דאהדרה, במשנה תורה. ואולי כוונתו כדכתב היד רמה, דהוי ליה לאהדרה

הדרף היומי

למימר דאף בקמייתא סבר אבא שאול דבעינן התראה לכיפה, הא אמר "ברביעית כונסין אותו לכיפה" ולא הזכיר כלל דבעינן התראה. ומשום הכי ביאר, דרבינא אבתייתא קאי, וכולי עלמא סברי דעבירות מחזיקות, ובעינן תלתא זימני כרבן שמעון בן גמליאל, ופליגי תנא קמא ואבא שאול, אם בעינן התראה לכיפה, ולהכי בשלישית מתרין בו לכיפה, וברביעית כונסין אותו לכיפה, או דלא בעינן התראה לכיפה, ובשלישית כבר כונסין אותו לכיפה.

כג) גמ', מלא קומתו. פירש רש"י בד"ה מלא קומתו, דהיינו גובהו. וכתב הרש"ש, דמדברי הרמב"ם (פי"ח מסנהדרין ה"ד) שכתב, "והוא מקום צר כפי קומתו ואינו יכול לשכב בו" משמע, דאף ברוחב ובאורך אינה אלא כפי מידתו. **כד) גמ', תמותת רשע רעה.** ביאר התורת חיים, ד"רעה" היינו יסורין, כדכתיב "חטאים תדרף רעה". והיינו דהרשע נענש למות ביסורין, ולא כשאר חייבי מיתות שממיתין אותן בידים ומת מיד.

כה) גמ', מאי מצודה רעה אמר ריש לקיש חכה. עיין מה שפירש רש"י ד"ה מאי מצודה רעה. והיך רמזה ביאר, דמשעה שהדג נאחו בחכה, הוא מצטער מחמת שנוקבת את חכו.

כז) גמ', בעדות מיוחדת. פירש רש"י בד"ה בעדות מיוחדת, דאיירי בגוונא דשנים רואים אותו אחד מחלון זה ואחד מחלון זה, אבל עד אחד מוציא דבה בעלמא הוא. אמנם הרמב"ם (פ"ד מרוצח ה"ח) כתב, דאיירי באופן שראהו האחד אחר האחד. ועיין שם בכסף משנה.

כח) גמ', שם. כתב היך רמזה, דעדות מיוחדת עדות מעלייתא היא, אלא דחס רחמנא עילויהו דלא ליקטליה בהאי סהדותא. אבל גבי ההורג את הנפש כונסין אותו לכיפה בהאי עדות, כי היכי דלא ליפשו רוצחין. ועיין רמב"ם (פ"ד מרוצח ה"ט) שהאריך לבאר דדוקא ברוצח עבדינן הכי, ואף שיש עבירות חמורות מרוצח, מכל מקום אין לך השחתת עולם יותר משפיכות דמים.

כט) מתני', המקלל בקוסם. ביאר הרמב"ם (בפירוש המשניות, ובפ"ב מעבודת כוכבים ה"ט), דמברך ה' בשם עבודת כוכבים. וביאר הרדב"ז (פי"ח מסנהדרין ה"ו), ד"קוסם" לאו היינו האדם העושה את הקסמים, אלא הוא הנותן כח בקוסם לעשות הקסמים לפי דעתו, והיינו העבודה זרה.

ל) גמ', והיכא רמיזא ולא יבאו לראות כבלע את הקודש. הרמב"ן (בהשגות לספר המצוות שורש ג') הוכיח מהכא, דאיכא מיתה בידי שמים בגונב את הקסוה, ופליג על הרמב"ם (שם) שכתב, דאין בו מיתה בידי שמים.

כריתות הרבה. עוד פירש, דלאו משום דמחייב עצמו הרבה כריתות קאמרינן, דבכרת אחת סגי דמגלה דעתו דניחא ליה במיתה, אלא דעד שלא יעבור ג' פעמים, אינו מוכרח דהתיר עצמו למיתה, דדלמא אקראי בעלמא הוא.

טז) גמ', איסורא הוא דקא טעים. כתב החזון איש (ח"מ ליקוטים סימן כב לדף פא.), דצריך לומר דמלקות של כרת אחת איירי בגוונא דשביק התירא ואכיל איסורא, דאי לא תימא הכי, הא הוי טפי לתיאבון מג' עבירות חלוקות, וליכא ראייה דהתיר עצמו למיתה.

יז) גמ', קסבר עבירות מחזיקות. הקשה היך רמזה, דאי בעבירות תליא, אמאי נקטו "מי שלקה ושנה", "עבר ושנה" מיבעי ליה. ותירץ, דאי הוי תני מי שעבר ושנה, הוי אמינא דמכניסין אותו לכיפה מיד כששנה, ואי הוי תני מי ששנה ושילש, הוי אמינא דאפילו בשוגג כונסין אותו לכיפה, ולהכי תני מי שלקה ושנה, דשפיר שמעית מינה דרק בפעם השלישית כונסין אותו לכיפה, וכן שמעינן דדדוקא במזיד כונסין אותו, דהא מלקות בשוגג ליתא. עוד ביאר, דדוקא נקטו ללישנא ד"מי שלקה ושנה", דהשתא אתיא בין לרבי בין לרבן שמעון בן גמליאל, אבל אי הוי תני מי שעבר ושנה ושילש, אתיא דוקא אליבא דרבן שמעון בן גמליאל. ומהתוס' ביבמות (סד:): ד"ה דתנן משמע, דנקטו ללישנא דמלקות לומר דדוקא עבר בעבירות שיש בהם מלקות נאמר דין כיפה.

יח) גמ', והתם מלקות ליכא. פירש רש"י בד"ה אבא שאול, דהכא מלקות ליכא דהא לא התיר עצמו למלקות. וביאר היך רמזה, דילפינן לה בקל וחומר מחייבי מיתות, דאם חייבי מיתות אינו חייב עד שיתיר עצמו למיתה, חייבי מלקות הקלים, לא כל שכן דאינו חייב אלא אם יתיר עצמו למלקות. ומכל מקום לענין כיפה לא בעינן שיתיר עצמו, משום דדברי סופרים הם ולא ילפינן להו בקל וחומר מדברי תורה. והערוך לנר כתב, דילפינן מלקות ממיתה בגזירה שוה ד"רשע רשע", כדאיתא במכות (ה.). ותמה על התומים (סימן לח) שכתב, דלא בעינן התיר עצמו למלקות. ועיין שו"ת לבוש מרדכי (סימן סו) מה שכתב בדעת התומים.

יט) גמ', אמר רבינא בכיפה צריכה התראה קמפליגי. פירש רש"י בד"ה אמר רבינא, דבין במתניתא קמייתא ובין במתניתא בתרייתא, בכיפה צריכה התראה קמפליגי, וכולי עלמא סברי כרבן שמעון בן גמליאל, דלא הווחק עד שלש התראות של מלקות או בפיו או בהרכנה. והקשה היך רמזה, דהא בבתייתא מבואר להדיא דלרבנן בשלישית אין מתרין בו כלל. ועוד, היכי שייך

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרף היומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומי בעיון ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:45-10:45 בבית המדרש "משכן אהרן" שע"י חניכי ישיבת פוניבז' מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...

יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (ה"ח"ח באהבת חסד ח"כ כ"פ"ט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 050-4102442 ענין Sbma@kavnaki.net

<http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124>